

ELÄINAVUSTEINEN ERITYISPE- DAGOGIIKKA

Koira-avusteisen työskentelyn merkitys
kahdelle kehitysvammaiselle henkilölle
kotona ja toimintakeskuksessa

Norma Tiainen

Toukokuu 2015
Sosiaaliala

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIAINEN, NORMA:

Eläinavusteinen erityispedagogiikka

Koira-avusteisen erityispedagogisen toiminnan merkitys kahdelle kehitysvammaiselle henkilölle kotona ja toimintakeskuksessa

Opinnäytetyö 61 sivua

Toukokuu 2015

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen, toiminnallinen tutkimus, jonka tavoite oli tuoda esille eläinavusteista työskentelyä, sen hyötyjä ja soveltamismahdollisuuksia erityispedagogisessa toiminnassa aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa. Toiminnalliset osuudet toteutettiin kahden aikuisen vaikeasti kehitysvammaisen henkilön asumisyksiköissä sekä toimintakeskuksessa. Asumisyksiköissä toiminta oli yksilöllistä ja toimintakeskuksessa ryhmämuotoista. Keskeisinä tutkimuskysymyksinä olivat: ”Miten koira-avusteista työskentelyä voi hyödyntää erityispedagogiikassa aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa?” sekä ”Mitä koira-avusteiset aktiviteetit tuovat kahden vaikeasti kehitysvammaisen henkilön elämään kotona ja toimintakeskuksessa?” Toiminnallisissa osuuksissa käytettiin sekä osallistuvaa havainnointia että ulkopuolisen henkilön tekemää havainnointia. Havainnoinnin lisäksi asiakkaat haastateltiin jälkeinpäin avoimessa, vapaamuotoisessa haastattelussa.

Tulosten mukaan eläinavusteinen työskentely ja erityispedagogiikka ovat sovellettavissa yhteen. Eläinavusteinen erityispedagoginen toiminta toi useita positiivisia vaikutuksia aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden elämään, kuten merkityksellisiä oppimiskokemuksia, itsetunnon vahvistamista, oman elämän hallintaa, yhteenkuuluvuutta yhteisön ja ympäristön kanssa, voimaantumista vastuutehtävien avulla sekä iloa ja hyvinvointia. Koiran läsnäolo toi myös läheisyyttä, välittämisen ja turvallisuuden tunnetta, tasaveroista ja aitoa kohtaamista sekä sanatonta vuorovaikutusta.

Johtopäätöksinä voitiin todeta, että eläinavusteisuus toi uusia ulottuvuuksia erityispedagogiseen työskentelyyn aikuisten vaikeasti kehitysvammaisten henkilöiden kanssa. Koiralla oli tutkimuksen toiminnallisissa osuuksissa asiakkaisiin positiivinen vaikutus, oli se tilanteessa vain läsnä tai mukana toiminnassa. Eläinavusteinen erityispedagogiikka vaatii työntekijältä tavoitteellisuutta, suunnitelmallisuutta sekä luovuutta. Työntekijän on myös huomioitava sekä asiakkaan että eläimen turvallisuus ja hyvinvointi sekä eläimen ja ympäristön soveltuvuus toimintaan. Eläimen mukaan ottamisen on aina oltava asiakaslähtöistä, eikä eläinavusteinen työskentely sovi kaikille. Eläinavusteisen erityispedagogisen työskentelyn lisääntyminen ja kehittyminen aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa toteutettavassa toiminnassa vaatisi nykyistä enemmän koulutusmahdollisuuksia sekä erityisaikuiskasvatuksen että eläinavusteisen työskentelyn osalta.

Asiasanat: eläinavusteinen työskentely, eläinavusteinen terapia, erityispedagogiikka

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

TIAINEN, NORMA:

Animal-Assisted Special Education

The Meaning of Dog-Assisted Special Education for two Persons with Intellectual Disabilities at Home and at the Activity Centre

Bachelor's thesis 61 pages

May 2015

The purpose of this functional study was to bring out animal-assisted work, its benefits and possible applications in the special education and activities with adults with intellectual disabilities.

Functional parts were carried out in the residential care homes and in the activity center. Activities in the residential care homes were individual and in the activity centre they were carried out in groups. The main research questions were: How does the dog-assisted work help with the special education with two adults with intellectual disabilities and what will a dog-assisted activities bring to their lives at home and activity center? Data were collected using participant observation as well as non-participant observation in the functional parts. After the observation the two clients were interviewed.

The results showed that animal-assisted work and special education are applicable to together. Animal-assisted special pedagogical activities brought a number of positive effects on lives of people with intellectual disabilities, such as relevant learning experiences, strengthening self-esteem, life-management, solidarity with the community and the environment, empowerment, joy and well-being. The presence of the dog also brought intimacy, caring and a sense of safety, equal and genuine encounters and non-verbal interaction.

Key words: animal-assisted work, animal assisted therapy, special education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS.....	7
3	ERITYISPEDAGOGIIKKA.....	8
	3.1 Mitä on erityispedagogiikka.....	8
	3.2 Erityispedagoginen opetus.....	9
	3.3 Ammatillinen osaaminen.....	10
	3.4 Erityispedagogiikka ja aikuisuus.....	11
4	ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY.....	15
	4.1 Eläinavusteinen toiminta.....	17
	4.2 Eläinavusteinen terapia.....	18
	4.3 Eläinavusteinen opetus.....	20
	4.4 Kokemuksia ja tutkimuksia eläinavusteisesta työskentelystä.....	21
	4.5 Eläinavusteisen työskentelyn tärkeimmät kansainväliset järjestöt:.....	24
	4.6 Green Care.....	25
	4.7 Koira-avusteisen työskentelyn mahdollistavat tekijät.....	25
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	29
	5.1 Tutkimuksen asiakkaat.....	30
	5.2 Toimintaympäristöjen kuvaus.....	31
6	TOIMINNALLISET OSUUDET KOTONA JA TOIMINTAKESKUKSESSA.....	33
	6.1 Toiminnalliset osuudet kotona.....	33
	6.2 Toiminnalliset osuudet toimintakeskuksessa.....	43
	6.3 Muita huomioita.....	50
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	53
	LÄHTEET.....	60

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja tavoitteena on tuoda esille eläinavusteista työskentelyä, sen hyötyjä ja käyttömahdollisuutta erityispedagogisessa toiminnassa aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa. Toiminnallisessa osuudessa toteutan koira-avusteista erityispedagogista työskentelyä kahden aikuisen vaikeasti kehitysvammaisen henkilön kanssa heidän asumisyksiköissään sekä toimintakeskuksessaan. Toiminnalliset osuudet tapahtuvat sekä yksilöllisesti että ryhmässä.

Opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa avaan erityispedagogiikan käsitettä sekä eläinavusteista työskentelyä. Kuvaan toiminnalliset osuudet, niiden tavoitteet ja niistä tehdyt havainnot. Lopuksi esitän johtopäätökseni teoreettisen tiedon ja havaintojeni perusteella koira-avusteisen erityispedagogisen työskentelyn mahdollisuuksista, hyödyistä sekä pohdintani toteuttamieni toiminnallisten osuuksien onnistumisista suhteessa tavoitteisiin.

Kiinnostukseni eläinavusteiseen työskentelyyn on herännyt oman työni kautta aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden toimintakeskuksessa, missä olen toiminut ohjaajana noin kahdeksan vuotta. Olen ottanut omia koiriani satunnaisesti ja vapaamuotoisesti mukaan toimintaan usean vuoden ajan, sillä niiden läsnäolo on tuottanut paljon iloa ja elämyksellisiä kokemuksia. Lähinnä tämä on tapahtunut muutaman kerran kesän aikana, jolloin olemme voineet halukkaiden asiakkaidemme kanssa viettää aikaa ulkona koirien kanssa vapaamuotoisesti touhuten. Toiset ovat halunneet leikittää koiria ja viedä hihnassa, toiset ovat halunneet silittää ja pitää sylissä ja osan mielestä on ollut mukava vain seurata sivusta koiran tekemisiä. Näistä kerroista asiakkaamme ovat olleet hyvin mielissään (kuten myös koirat) ja ympäri vuoden useat heistä ovat kyselleet milloin koirat tulevat seuraavan kerran. Lähes päivittäin monet ovat myös kyselleet miten koirat voivat ja mitä ne tekevät sillä aikaa kotona, kun olen töissä. Kiinnostus koiriin on siis suurta, vaikka vuoden aikana ei olisi ollutkaan kuin muutama ”koirapäivä”.

Koirat tuovat asiakkaillemme jotain sellaista, mitä me ohjaajat emme pysty halutesammekaan samalla lailla tarjoamaan. Koira on aina aito ja elää hetkessä, se kohtelee kaikkia samanarvoisina taustasta riippumatta. Koiran kanssa voi olla sanattomassa vuorovaikutuksessa, silittää sitä, pitää sylissä ja koiran läheisyys lisää ihmiskehossa oksito-

siinia, ns. mielihyvähormonia. Koiralla itsessään on niin paljon hyviä vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin, että sitä kannattaa hyödyntää myös kehitysvammatyössä. Kun koiran hyviin ominaisuuksiin ja vaikutuksiin lisätään tavoitteellinen ja suunnitelmallinen tarkoitusperä, saadaan monipuolisesti vaikuttava menetelmä avuksi. Itse halusin tuoda työhöni jotain uutta ja asiakkaillemme vaihtelevaa toimintaa, joten koin, että eläinavusteinen työskentely olisi sellaista mitä halusin kokeilla ja mille olisi kysyntää.

Erityispedagoginen näkökulma tuo eläinavusteiseen työskentelyyn sosiaalialan ammattilaisille teoreettista taustatukea. Kehitysvammaisten henkilöiden kanssa työskennellessä on pohdittava mitkä asiat ovat heidän kannaltaan tärkeitä, mihin tulisi pyrkiä, mitkä ovat parhaat toimintamallit, miten saada heidän osallisuutensa ja toimintakykynsä maksimoitua sekä miten tukea ja ohjata heitä omannäköiseensä, tasapainoiseen ja hyvinvoivaan elämään. Opinnäytetyölläni on tarkoitus tuoda esille, että koiran avulla voidaan pyrkiä myös erityispedagogisiin tavoitteisiin ja hyödyntää sen positiivisia vaikutuksia ihmiseen.

Toivoisin työni innostavan muitakin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia pohtimaan, olisiko heidän työssään mahdollisuuksia käyttää eläimiä, joko vapaamuotoisesti tai tavoitteellisesti. Eläinavusteinen työskentely on Suomessakin lisääntymässä ja sen erilaisia muotoja ollaan kehittämässä, joten uskoisin asiasta kiinnostuneille ammattilaisille olevan kysyntää tulevaisuudessa. Itse tulevana sosionomina haluaisin osoittaa, että ammattitaitoista ja tavoitteellista eläinavusteista työskentelyä voi toteuttaa myös sosiaalialan koulutuksen saaneet, vaikka sille ei vielä ole olemassa omaa termiään.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Opinnäytetyöni keskeisimmät kysymykset:

- Miten koira-avusteista työskentelyä voi hyödyntää erityispedagogiikassa aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa?
- Mitä koira-avusteiset aktiviteetit tuovat kahden vaikeasti kehitysvammaisen henkilön elämään kotona ja toimintakeskuksessa?

Opinnäytetyöni tarkoitus:

- Tuoda esille eläinavusteista työskentelyä, sen hyötyjä ja käyttömahdollisuutta erityispedagogisessa toiminnassa aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa sekä innostaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia pohtimaan eläinavusteisen työskentelyn mahdollisuuksia omassa työssään.

3 ERITYISPEDAGOGIIKKA

Halusin työhöni erityispedagogiikan teoreettisena viitekehysenä eläinavusteiselle työskentelylle, sillä uskon, että koiran avulla erityisaikuiskasvatuksellisista asioista voi tehdä mielekkäämpiä, motivoivampia ja käytännöllisempiä. Koiran kanssa erilaisten asioiden oppiminen eläimestä ja sen kanssa toimimisesta saattavat auttaa löytämään itseltäänkin uusia vahvuuksia. Erityispedagogiikka tuo teoreettista tukea eläinavusteiselle työskentelylle kehitysvammaisten henkilöiden kanssa.

Käsitettä erityispedagogiikka käytetään useimmiten yhteydessä erityistä tukea tarvitsevien kouluikäisten lasten ja nuorten kanssa, ei niinkään aikuisten, joiden parissa itse työskentelen ja keihin opinnäytetyöni aihe liittyy. Aikuiskasvatuksen kohdalla tarkemmin käytetty käsite on Malcolm Knowlesin kehittämä andragogiikka. Koen kuitenkin, että työni kannalta on selkeämpi puhua erityispedagogiikasta, sillä työni keskiössä ovat kehitysvammaiset henkilöt. Erityisaikuiskasvatus on vielä nykypäivänä suhteellisen vähällä huomiolla. Pyrin painottamaan tämän luvun erityisaikuiskasvatukselle.

3.1 Mitä on erityispedagogiikka

Erityispedagogiikka on tieteenala, joka tutkii niiden henkilöiden ja ryhmien kasvatusta, oppimista sekä koulutusta, joiden tarpeet eivät kohtaa enemmistölle suunnattujen järjestelyjen kanssa. Määrittelyssä painotetaan erityispedagogiikan sosiaalista luonnetta sekä rakenteellisten tekijöiden merkitystä. (Stangvik 1998; Vehmas 2002; Moberg, Hautamäki, Kivirauma ym. 2009, 12.) Erityispedagogiikka on lähtöisin kasvatus- ja lääketieteestä sekä psykologiasta ja sen kehityksen alku tieteenä on yhteydessä siihen pisteeseen, kun koulunkäynti säädettiin koko ikäluokan velvollisuudeksi. Kasvatusinstituutit olivat ongelman edessä vähemmistöryhmän kanssa, jotka eivät jostain syystä käyttäytyneet tai oppineet samalla lailla kuin muut. (Kivirauma 1989; Moberg, Hautamäki, Kivirauma ym. 2009, 13.)

Vaikka erityispedagogiikan varhaisessa mallissa lähtökohdat ovat lääketieteessä ja psykologiassa, ei psykomedikaalinen tai lääketieteellinen malli ole riittävä. Erityispedagogiikassa täytyy huomioida myös erilaiset yhteiskuntaluokat, sosiaalinen ja etninen tausta.

ta, uskonto sekä ikä ja sukupuoli. (Sarason & Doris 1979; Moberg, Hautamäki, Kivirauma ym. 2009, 15.) Vammaistutkimus tuo esille lääketieteellisen mallin riittämättömyyden tai sopimattomuuden, se korostaa vammaisuuden olevan sosiaalinen ilmiö ja että vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskuntaan voidaan parantaa rakenteellisilla järjestelyillä sekä asenteellisilla muutoksilla. (Linton 1998; Oliver 1996; Priestley 2003; Vehmas 2005; Moberg, Hautamäki, Kivirauma ym. 2009,51.) Yksilö nähdään aiempaa kiinteämmin osana yhteisöä ja ympäristöä ja vammaisuutta on alettu tarkastella enemmän mm. ajan, paikan ja määrittelijöiden mukaan muuttuvana ja sosiaalisesti konstruotuna ilmiönä ja käsitteenä (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 20).

Useat erityispedagogiikan menetelmät pohjautuvat jollain tavalla yksilön käyttäytymisen arvioimiseen. Arvioinnista on seurannut paljon kielteistä palautetta, sillä se on saattanut olla leimaavaa. Toisaalta arviointi mahdollistaa erityispedagogiset tutkimukset ja käytänteet sekä se on usein myös edellytyksenä resurssien saamiselle ja yksilöllisille suunnitelmille. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 30.)

3.2 Erityispedagoginen opetus

Erityisopetuksessa tavoitteet määritellään yksilöllisesti ja opetuksen sisältö eriytetään tavoitteiden mukaisesti. Opetusmenetelmissä erityispedagogiikka vaatii erilaisia ratkaisuja yksilöllisten tarpeiden kohtaamisessa, kuten esim. toiminnan rakenteessa, ajankäytössä, intensiteetissä, ryhmäkoossa, peräänantamattomuudessa sekä vahvistamisessa. Arvioinneissa käytetään samoja arviointiperusteita kuin muillakin oppilailla, mainiten käytössä olleen erilainen opetussuunnitelma. Opetustilannekohtaisessa pedagogisessa arviossa taas perusteet voivat poiketa huomattavasti yleisopetuksesta. Erityisopetus vaatii tarkkaa, intensiivistä ja yksityiskohtaista oppilaan etenemisen seuraamista ja arviointia. Perusopetuslain nojalla jokaiselle erityisopetukseen osallistuvalla on laadittava henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, johon osallistuvat oppilaan opettajat, oppilashuollon asiantuntijat sekä mahdollisuuksien mukaan oppilaan huoltajat. (Moberg, Hautamäki, Kivirauma ym. 2009, 64 – 66.)

Erityispedagogiikkaan liittyy usein myös muita palveluja, joiden avulla yksilö saa kokonaisvaltaisemmin tukea. Näitä ovat mm. psykologien ja sosiaalityöntekijöiden antama kasvatuksellinen ohjaus, erilaiset terapiat (esim. puheterapia, fysioterapia, psykoterapia

tai musiikkiterapia), lääkinnälliset palvelut sekä sosiaalipalvelut. Vanhempien osallistumisella on myös tärkeä rooli, sillä tehokas erityiskasvatus vaatii lähipiirin mukanaoloa. (Moberg, Hautamäki, Kivirauma ym. 2009, 67 – 69.)

3.3 Ammatillinen osaaminen

Erityispedagogiikkaa ammatillisena osaamisena tähtää siihen, että pystytään auttamaan vauvaa, lasta, oppilasta tai aikuista kehittymään sekä laajentamaan autonomisen ja omaehtoisen toiminnan aluetta, johon vaikutetaan oppimisen kautta. Kehittyminen edellyttää hyvää opettamista, sekä ammatillista työskentelyä, joskus vaativankin kuntoutuksen tai intervention avulla. Erityispedagogiikassa pedagogista osaamista ja tietoa on täydennettävä psykologialla ja yhteiskuntatieteillä sekä geneettisellä, fysiologisella, biologisella ja neurologisella tiedolla. (Moberg, Hautamäki, Kivirauma ym. 2009, 139.)

Käytännössä kehitysvammaisten aikuisten kanssa kasvatusta toteuttavat eniten ohjaajat, hoitaja ja avustajat. He toteuttavat kokonaisvaltaista ja toiminnallista aikuiskasvatusta, joka on tietoista ja tavoitteellista kehitysvammaisen aikuisen ohjaamista heidän luonnollisissa ympäristöissään, kuten esim. asumisyksiköissä tai toimintakeskuksissa. Toiminnan lähtökohtana ovat aina kehitysvammaisen henkilön omat tarpeet ja toiveet, vaikka tiettyjä tavoitteita hänen kanssaan asetettaisiinkin. Opeteltavien taitojen tulisi olla henkilön ikään nähden tarkoituksenomaisia ja sellaisia, jotka auttavat häntä myös lähiyhteisössään. (Lehtinen & Pirttimaa 1993; Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 59 – 60.) Henkilöstöllä tulee olla tietoa oppimisvaikeuksista, aikuispedagogiikan keskeisistä perusteista ja heidän on otettava huomioon myös kehitysvammaisen aikuisen aikaisemmat oppimiskokemukset ja niihin liittyvät mahdolliset epämieluisat seikat. Aiempien oppimiskokemusten synnyttämien esteiden ylittäminen vaatii pitkäjänteisyyttä, selvitystyötä sekä laaja-alaista tukea, jotta uusiin tilanteisiin ja asioihin kasvaminen mahdollistuu. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 60 – 61.)

Kehitysvammaisen henkilön näkeminen autonomisena aikuisena määrittää ammattilaisen roolia ja tehtävää uudelleen, sillä usein taustalla ovat vielä vaikuttaneet sairaus- tai kuntoutusmalli, jossa kehitysvammaisen henkilö on nähty potilaana ja jonka palvelut ovat määritelty pääosin älyllisen kehitysvammaisuuden asteen pohjalta. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 60.) Andragogiikassa keskeinen periaate on aikuisten itseohjautuvuus,

autonomia sekä yksilölliset oppimistavoitteet. Oppimisessa korostetaan ratkaisukeskeisyyttä ja apuna käytetään henkilön omaa elämäkokemusta. Aikuiselta oppijalta odotetaan myös itsearviointitaitoa ja kriittisyyttä. (Itä-Suomen yliopisto 2015.) Kehitysvammaiselta aikuiselta ei voi odottaa itsearviointitaitoa ja kriittisyyttä samassa määrin kuin vammattomalta henkilöltä, mutta erityisaikuiskasvatuksessakin kannattaisi panostaa itseohjautuvuuteen ja ratkaisukeskeisyyteen sekä hyödyntää aiempia elämäkokemuksia ja vastuutta myös häntä itseään löytämään ratkaisuja.

Erityispedagogiikka ei pysty suoraan tarjoamaan kaikille sopivia menetelmiä ja ohjelmia, sillä sosiaalisessa maailmassa ei voida luoda luonnonlain kaltaisia malleja kuten fysikaalisessa maailmassa. Liian tarkkoja yleistyksiä tai niistä johdettuja kausaalisia mekanismeja ei pystytä tuottamaan, ihmiset ovat tiedostavia kulttuurisia olentoja, jotka eivät taivu samankaltaisiin selitysmalleihin kuin ei-tiedostavat luonnonmallit. Erityispedagogisilla tutkimuksilla voidaan kuitenkin objektiivisesti osoittaa hyvin toimivia menetelmiä ja ratkaisuja, vaikka ne eivät olisikaan yleisesti päteviä. (Vehmas S, 2005. 88 – 89.)

3.4 Erityispedagogiikka ja aikuisuus

Yhteiskunnallinen integraatio edellyttäisi erityispedagogiikan suuntaamista enenevässä määrin myös aikuisille vammaisille henkilöille. Muutuvaan yhteiskuntaan ja yhteisöön on haastava liittyä jos omaa erityisen tuen tarpeita. Suomalaisen sekä kansainvälisen vammaispolitiikan yleisiä tavoitteita on pitkään ollut vammaisten henkilöiden tasa-arvo, ihmisoikeudet sekä yhteisöön liittyminen. Suunta erillisistä yhteisille palveluille tuo haasteita niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin. Vammaisten henkilöiden osallistumismahdollisuuksien lisääminen ja yhteiskunnallisen integraation tukeminen edellyttää monia eritasoisia toimia. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 17 – 18.)

Nykyiset toimintamallit ja käytänteet eivät edesauta yhteiskunnallista integraatiota, sillä se vaatisi yksilöltä tiettyjä taitoja ja valmiuksia, eivätkä muusta yhteisöstä eristävät käytänteet anna riittäviä mahdollisuuksia näiden taitojen oppimiseen. Professori Steven J. Taylorin mukaan todellinen integraatio edellyttäisi: 1. Vammaisille henkilöille yhteisöön osallistumisen kannalta välttämättömien palvelujen, tukimuotojen, välineiden sekä ohjelmien kehittämistä, 2. tavallisia koteja, kouluja, töitä ja toimintoja, 3. ammattilais-

ten arvioinneista yhteisöön osallistumisesta henkilökohtaiseen valintaan, 4. oletetusta integraatiosta todellisten mahdollisuuksien luomista, 5. ehdotonta sitoutumista integraatioon, 6. palvelumallin (eikä yksilön) muutosta, 7. kaikille saatavilla olevia palveluja ja mahdollisuuksia, 8. yleisten inhimillisten tarpeiden tunnistamista, 9. riippumattomuudesta yhteisöön kuulumiseen sekä 10. tukemista tulemaan osaksi yhteisöä. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 37 – 38.)

Kehitysvammaisen aikuisen kohdalla keskeisiä oppimisen tavoitteita ovat arkipäivän mahdollisimman itsenäiset elämisen taidot sekä oman elämänhallintaan liittyvät taidot. Laitoksista pois muuttaessa avoimempiin ja virikkeellisempiin ympäristöihin tuo uudenlaisia haasteita itsenäisemmälle selviytymiselle. Oppimisen kautta pyritään myös vähentämään ei-toivottua tai haastavaa käytöstä. Yksi pysyvimmistä tutkimuslöydöksistä on ollut se seikka, että sopeutumaton tai haastava käytös on useimmiten ollut laitospelämään palauttamisen takana. (Causby ja York 1991; Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 28 – 29.)

Luonnehdinnat joissa kehitysvammaisten aikuisten kehitystasoa verrataan lapsen kehitykseen luovat mielikuvia, joiden perusteella aikuista kohdellaan kuin nelivuotiaista, eikä hänelle anneta tilaa ja mahdollisuuksia kehittyä. Opetus- ja vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien kehittyminen ovat edistäneet kehitysvammaisten henkilöiden oppimisen tukemista. Palkkioihin ja rangaistuksiin tukeutuneet opetusmenetelmät ovat osoittautuneet eettisesti kestäättömiksi, eivätkä opitut taidot usein ole yleistyneet arkielämään toivotulla tavalla. Kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla opetustilanteissa tulisi entistä enemmän ottaa myös ympäristö huomioon, esim. laitospäivät käytänteet rajoittavat henkilön mahdollisuuksia oppia itsenäisen elämän taitoja. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 30 – 32.)

Funktionaalissa eli toiminnallisessa oppimisessa asioita opetellaan niiden luonnollisissa yhteyksissä, eikä taitojen soveltaminen jää vain henkilön oman toiminnan varaan. Opituista asioista on heti hyötyä, mikä lisää oppimismotivaatiota. Oppimisympäristöllä ja tilanteiden järjestämisellä on suuri merkitys, oppimisen on todettu olevan ensisijaisesti yksilön ja hänen ympäristönsä välistä vuorovaikutusta. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 61.) Usein oppimisen mahdollisuudet loppuvat henkilökunnan kiireisiin sekä oppimiseen, kasvatukseen ja koulutukseen orientoituneen ammattihenkilöstön puuttumiseen. Nykypäivän käytänteet ja organisaatiot eivät useimmiten tue aikuisen kehitysvammaisen henkilön oppimista. Ammattihenkilöstön lisäkoulutuksilla sekä oppimista tukevien

materiaalien ja välineiden kehittämisellä pystyttäisiin osaltaan ratkaisemaan tätä ongelmaa. (Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 33 – 34.)

Arkipäiväoppiminen on aikuisille kehitysvammaisille tärkeää ja sen tunnistaminen ja tunnustaminen asettaa heidän kanssaan työskenteleville sekä oppimisen tutkijoille haasteita. On selvitettävä millaisen oppimisympäristön arkielämä voi tarjota tai mitä se saattaa jopa estää. Ympäristö on ymmärrettävä fyysisenä ja sosiaalisena ympäristönä, jota mukauttamalla voidaan tarjota yksilöllisen kasvun mahdollisuuksia. Oppimiskokemukset edellyttävät, että niistä tulee henkilölle merkityksellisiä, sellaisia jotka joko laajentavat hänen persoonallisuuttaan ja toimintakykyään tai saavat aikaan muuta positiivista muutosta. (Kauppi 1994, 101; Aittola 1998, 64; Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 62 – 63.) Eritysaikuiskasvatus parhaimmillaan luo edellytyksiä kehitysvammaisen henkilön elämän rikastuttamiselle ja vaikutusvallan lisääntymiselle. Tämä lisää normalisaatioperiaatetta ja tuo lisää mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan kulttuuriin ja sosiaaliseen toimintaan. (Nirje 1993,31; Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 64.)

Vaikeasti vammaiseksi määritellyn henkilön kohdalla ympärillä olevien ihmisten asenne ja arvomaailma korostuu. Autonomian ja asioiden opettelu on haastavaa, mutta riittävällä tuella, henkilön voimavaroja hyödyntämällä sekä fyysisiä, kommunikatiivisia ja asenteellisia esteitä vähentämällä on mahdollista löytää keinoja, joilla vaikeasti vammaisen henkilö oppii, kokee osallisuutta ja valtaistumista. (Mehtäläinen ja Taipale; Ladonlahti ja Pirttimaa 2012, 113.)

Aikuisten vammaisten henkilöiden tasa-arvon toteutumisen kulmakivenä nähdään työllistyminen. Työllä on etenkin länsimaissa keskeinen osa, se ei ole vain taloudellisen toimeentulon lähde, vaan myös sosiaalisen verkoston, itseluottamuksen ja minäkäsityksen perusta. Vammaisten ihmisten työttömyysluvut ovat suuria ja usein esteet ovat fyysisiä, työpaikoilla ei ole tarpeeksi hyvin otettu huomioon esteettömyyttä. Kehitysvammaisia aikuisia on jonkin verran tuetuissa töissä tavallisilla työpaikoilla tukitoimien avulla ja kokemukset ovat olleet useimmiten myönteisiä. Siltikään aikuisten kehitysvammaisten työllisyys Suomessa ei juuri ole yleistynyt, lähinnä työnantajien ja jopa kehitysvammahuollossa työskentelevien ammattilaisten vastustuksen takia. Erityispedagogiikan yksi päätavoite on ollut tehdä lapsista työkykyisiä kansalaisia. Elimelliset vammat ovat kuitenkin usein esteenä useimmille työtehtäville, etenkin kehitysvammaisilla henkilöillä. Oppiminen ja työn tekeminen on myös hidasta, mutta monet työnanta-

jat ovat kuitenkin kehuneet kehitysvammaisia työntekijöitä uskollisiksi, ahkeriksi ja täsmällisiksi. (Vehmas S, 2005. 129 – 131.)

4 ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY

”Kun ymmärtää miten eläin vaikuttaa meidän psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiimme, voi myös nähdä mahdollisuuksia, missä kaikkialla eläimen kanssa voi saada hyvää aikaan.” - kertoo Kaija Ikäheimo, lääketieteen tohtori, lastenpsykiatrian erikoislääkäri, lapsi- ja nuorisopsykoterapeutti ja eläinavusteinen valmentaja kirjassaan *Karvaterapiaa*.

Eläinavusteinen työskentely on kattotermi, joka sisältää eläinavusteisen toiminnan, terapian, opetuksen ja erityisopetuksen. Ala on vielä uusi Suomessa, joten terminologia on vasta vakiintumassa. Eläinavusteisuus on parhaimmillaan eri ammattialoja yhdistävää integratiivista työskentelyä, joka tukee Green Care ideologiaa. Useimmiten eläinavusteisessa työskentelyssä mukana ovat koirat, kissat ja hevoset, mutta myös muista eläimistä on hyviä kokemuksia, kuten esim. alpakoista, laamoista ja kanoista. (Ikäheimo K, 2013. 1 – 10.)

Aiemmin koiria on käytetty apuna pääosin fysiologisiin tarpeisiin, kuten kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisten henkilöiden kanssa. Nykyään osataan paremmin arvostaa niiden hyötyjä myös psyykkisissä, sosiaalisissa, emotionaalisissa sekä kognitiivisissa tarpeissa. (Hart L; Fine A, 2010. 59 – 63.) Tunnetuimpia eläinavusteisen terapian suunnannäyttäjiä oli lasten psykologi Boris Levinson, joka kirjoitti vuonna 1969 kirjan ”Pet-oriented child psychotherapy”. Kirjassa hän tuo esille eläinten hyödyntämisen lasten psykoterapeuttisessa hoidossa. Hänen oma kiinnostuksensa eläinten terapeuttisesta käytöstä alkoi siitä, kun hänen koiransa oleili hänen vastaanotollaan ja sai psyykkisistä ongelmista kärsivän sulkeutuneen pojan puhumaan Levinsonin ollessa hetken huoneen ulkopuolella. Psykoterapeutit alkoivat kiinnostua eläimen vaikutuksista ja tuolloin New Yorkissa tehdyn kyselyn mukaan kolmasosa 319 psykoterapeutista käytti eläimiä vastaanotollaan ja 90 % heistä koki sen terapiaa hyödyntävänä. Jo kauan ennen Levinsoniakin on osattu yhdistää eläinten terapeuttisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Vuonna 1792 Englannissa käytettiin eläimiä, kuten esim. kaneja psyykkisten ongelmien kanssa painivien henkilöiden hoitoon. Kanien avulla pyrittiin antamaan potilaille mahdollisuus keskittyä rauhallisessa ympäristössä toiseen elävään olentoon ja saada ajatukset välillä pois itseltään ja herättää positiivisia ajatuksia sekä sosiaalisuutta. Vuonna 1869 tiedetään myös Saksan Bielefeldissä käytettäneen eläimiä osana epileptikoiden hoitomenetelmää, jota

he myöhemmin tarjosivat myös psyykkistä ja fyysistä hoitoa tarvitseville. Eläimiä käytettiin myös vankimielisairaaloissa Englannissa 1800-luvun alkupuolella, jotta vankien olot paranivat ja heillä oli eläin jolle puhua, jos kukaan muu ei kuunnellut. USA:ssa vuonna 1944 – 1945 järjestettiin haavoittuneille tai traumatisoituneille sotilaille kuntoutusohjelma, jossa käytettiin maatilan eläimiä, kuten hevosia, kanoja ja lehmiä. (Altschiller 2011. 3 – 4.)

Tänä päivänä eläimiä ja etenkin koiria käytetään enenevässä määrin apuna työskentelyssä jo useilla sosiaali- ja terveystieteiden kentillä, kuten esim. fysio-, toiminta- ja psykoterapiassa, kouluissa, autististen ja kehitysvammaisten henkilöiden parissa, kirjastoissa, lasten- ja perhekodeissa, vanhainkodeissa sekä muistisairaiden ja mielenterveyskuntoutujien ryhmissä. (Ikäheimo K, 2013. 7 – 8.) Myös nuorten kanssa työskennellessä eläin voi olla hyvä työpari. Esimerkiksi yhteisöpedagogi ja eläinkouluttaja Eeva Kahilaniemi-Parkkolalla on koiria mukana työssään lastensuojelun erityislaitoksessa, jossa nelijalkaiset auttavat nuoria vaikeissa sosiaalisissa tilanteissa. Hän kertoo, että nuorten ei tarvitse esittää koiralle mitään, voi olla rento ja leperrellä sille. Koirat murtavat jäätä useissa tilanteissa ja lisäävät nuorten hyvänolon tunnetta, vaikka muuten kaikki asiat olisivat huonosti. (Valta L, 2014.)

Eläimen läsnäolo muuttaa tehokkaasti ihmisten välistä ilmapiiriä sekä avaa mahdollisuuksia helpompaan vuorovaikutukseen. Eläimet ovat tärkeitä kumppaneita, jotka eivät käytä ihmisten tapaan erilaisia rooleja tai pelaa pelejä, vaan kohtaavat kaikki ihmiset aidosti ja tasaveroisina. Myös ihminen joutuu riisumaan roolinsa eläimen edessä. Eläimen kanssa voi harjoitella erilaisia taitoja leikin, kosketuksen, hoivaamisen ja hellyyden osoittamisen avulla sekä mallintaa sosiaalisia tilanteita peilaten niitä omaan elämään. (Salovuori 2014, 53.)

Eläimellä on tutkittu olevan myönteinen vaikutus ihmiseen ja toisinpäin. Oksitosiinijärjestelmän (ns. turvajärjestelmän) aktivoituminen on yksi tärkeimmistä eläimen ja ihmisen välisen suhteen psykologisista ja psykofysiologisista vaikutuksista. (Beetz, Julius, Turner, Kotschal 2012, 234 ja 352; Ikäheimo K, 2013. 7.) Eläinten läsnäolon merkitys korostuu etenkin niillä ihmisillä, joiden ihmissuhteet ovat eri syistä puutteellisia tai niihin liittyy traumaattisia kokemuksia. (Laukkanen S; Ikäheimo K, 2013. 22.)

Ratsastusterapian kouluttajana toiminut, tohtorin arvon saanut Merope Pavlides, autistisen pojan äiti, on kirjoittanut kirjan ”Animal-Assisted Interventions for Individuals with Autism” ja toteaa kirjan lopussa, että vaikka eläinavusteinen interventio toisikin ”vain” iloa ja onnellisuutta, eikä kaikkiin asetettuihin terapian tai toiminnan tavoitteisiin päättäisikään, olisi se silti sen arvoista. Jos eläin toisi hauskanpitoa, mukavaa tekemistä ja oloa, ympäristön jossa kokisi olevansa ”normaalimpi”, vähentäisi yksinäisyyden tunnetta ja vahvistaisi osallisuutta, parantaisi se elämänlaatua huomattavasti ja olisi jo sinänsä merkittävää. (Merope P, 2008. 191.)

4.1 Eläinavusteinen toiminta

Eläinavusteinen toiminta lisää ihmisen hyvinvointia sekä antaa mahdollisuuksia motivoiviin, kasvatuksellisiin, ja hoidollisiin hyötyihin. Eläinavusteinen toiminta ei niinkään perustu tavoitteellisuuteen vaan on ennemminkin spontaania ja ohjaajalta ei välttämättä vaadita sosiaali- ja terveysalan koulutusta ja toiminta on usein vapaaehtoisten toteuttamaa. Ohjaajalta vaaditaan perehtyneisyyttä eläinavusteisesta toiminnasta ja eläimen tulee olla tehtävänsä soveltuva. (Ikäheimo K, 2013. 10)

Laitosvierailuilla esim. ikääntyneiden parissa eläimet katkaisevat tehokkaasti arjen laitospäivät tuoden iloa ja elämyksiä. Monet henkilöt, jotka ovat menettäneet luottamuksensa toisiin ihmisiin, saattavat olla vähemmän varauksellisia eläimen läsnä ollessa. Suomessa eläinvierailuja erilaisiin yksiköihin toteuttaa eniten vapaaehtoiset koiranomistajat lemmikkeineen. Pääasiassa nämä tapahtuvat vanhusten, kehitysvammaisten henkilöiden sekä lasten hoitopaikkoihin. Koirien lisäksi vierailevia eläimiä ovat kissat, kanit, siat, alpakat ja laamat ym. Toimintaa organisoivia järjestöjä ovat mm. SATHY, Halibernit, Kennelliiton kaverikoiratoiminta, Suomen karvakaverit sekä Suomen terapia-alpakat ja laamat ry. Järjestöjen toiminta on malliesimerkki siitä, miten voi yhdistää vapaaehtoistyön ja harrastuksen. Suurin hyöty eläinvierailuista saadaan, jos niitä pystytään toteuttamaan säännöllisesti. Suomessa on myös yrittäjiä, jotka voivat toimittaa maksusta hoitopaikan pihalle tai tapahtumiin erilaisia eläimiä, esim. kaupunkiympäristöjen perhetapahtumiin. (Salovuori 2014, 54 – 56.)

Säännölliset vierailut auttavat asiakkaita oppimaan tuntemaan eläimet sekä odottamaan niitä. Myös eläimelle on helpompaa toimia tutuksi muodostuneessa ympäristössä. Asi-

akkaille on annettava aikaa tutustua eläimeen, vaikka ensin etäältä, eikä ketään ei voi pakottaa kontaktiin eläimen kanssa. Myöskään eläintä ei tule pakottaa mihinkään. Rauhallinen hetki ja mukava oleskelutila edesauttaa eläimen kohtaamista. Piha-alue on eläimen kannalta usein hyvä, sillä se antaa sille tarvittaessa tilaa perääntyä. Vierailuissa eläimen omistaja huolehtii eläimen hyvinvoinnista ja ohjauksesta ja henkilökunta asiakkaista. Omistajaa on hyvä informoida etukäteen mahdollisista huomioon otettavista seikoista. (Salovuori 2014, 57 – 58.)

Eläinavusteiseen toimintaan kuuluu myös ”leasing” eläimet, esim. kesäkaudeksi. Tällaisia voivat olla mm. kanat tai lampaat. Kanoja on kokeiltu mm. Helsingissä Kivelän vanhustenhoitopaikassa, ensimmäisen kerran vuonna 2012. Kanat tuottivat iloa, yhteisöllisyyttä ja niiden hoito säännöllistä tekemistä. Kananmunista paistettiin munakkaita ja lettuja. Tämänkaltaisesta eläinten pidosta on tehtävä lupahakemus Eviraan. (Salovuori 2014, 60 – 61.)

4.2 Eläinavusteinen terapia

Eläinavusteinen terapia on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jossa siihen soveltuva eläin on keskeisesti mukana. Sen tarkoitus on edistää fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, emotionaalista tai kognitiivista hyvinvointia. Eläinavusteisen terapian ohjaaja on sosiaali- tai terveystieteiden asiantuntija (esim. psyko-, toiminta- tai fysioterapeutti), jolla on myös eläinavusteisuuden harjoitustutkinto. Luonteeltaan se voi olla yksilö- tai ryhmäterapiaa ja käynnit ovat aina ennalta sovittuja. Terapiaprosessi dokumentoidaan ja arvioidaan ja edistymistä seurataan. (Ikäheimo K, 2013. 11)

Eläinten avulla voidaan pohtia monia erilaisia asioita ja mallintaa niitä myös omaan elämäämme. Esim. eläimen ominaisuuksien kautta voidaan pohtia miten aran eläimen luottamus voidaan voittaa ja samalla saatetaan päästä käsiksi henkilön omaan arkuuteen liittyviin asioihin. Eläin itsessään on hyvä lohduttaja, mutta sen kautta saadaan myös lisää keinoja surun ja pettymyksien käsittelemiselle. Eläimelle saatetaan kertoa asioita, mitä ihmisille ei pystytä ja se kuuntelee tuomitsematta. (Salovuori 2014, 84.) Eläin helpottaa myös kommunikointia ja osa psykoterapeuteista onkin alkanut käyttää koiria vastaanotollaan (Salovuori 2014, 63). Eläimen kanssa voi olla vuorovaikutuksessa myös ilman sanallista vuorovaikutusta. Joillekin varautuneille henkilöille sanaton vuorovaiku-

tus eläimen kanssa voi olla vapauttavampi kokemus kuin vuorovaikutus ihmisten kanssa. (Sinkkonen J; Ikäheimo K, 2013. 41.)

Eläinavusteisen terapian tulisi aina olla yksilöllisesti räätälöityä, jotta saavutettaisiin parhaat tulokset. Useimmiten eläinavusteiset interventiot, aktiviteetit tai terapiat järjestetään asuntoloissa, laitoksissa tai muissa instituutioissa ja kanssakäyminen eläimen kanssa jää verrattain vähäiseksi. Täydellisen kontaktin saamiseksi eläimen ja asiakkaan välillä täytyisi ottaa huomioon yksilölle sopiva ympäristö sekä kanssakäymiseen käytettävä aika. Joissain tapauksissa pitkäkestoisemmalla kanssakäymisellä eläimen kanssa olisi suurempi vaikutus henkilön elämään. (Hart L; Fine A, 2010. 59.)

Ratkaisukeskeinen eläinavusteinen terapia ja valmennus on lyhytterapiamuoto, jonka istuntokertojen määrä on ennalta sovittu. Istuntojen määrää rajaamalla tuetaan ajatusta, että muutos voi tapahtua nopeastikin. Eläinavusteinen valmennus pitää sisällään erilaisia asiakaslähtöisiä valmennus- ja ohjaustyön prosessimuotoja ja toimintaan kuuluu kuntoutus-, hoito- tai valmennussuunnitelman tekeminen. Eläimen avulla pohditaan asioita erilaisista näkökulmista ja eläin saattaa nopeammin aktivoida ajattelua, muistoja ja muistijälkiä. Tavoitteena on tukea asiakasta löytämään ratkaisuja omina prosesseinaan. Eläin toimii välikappaleena työntekijän ja asiakkaan tai ryhmän vuorovaikutussuhteessa. Ratkaisukeskeinen toimintamalli pyrkii asiakaslähtöisyyteen, voimavarakeskeisyyteen sekä tukemaan asiakkaan elämänhallintaa. (Cade & O'Hanlon, 1993; Salmeja J; Ikäheimo K, 2013. 93 – 94.)

Eläinavusteista ratkaisukeskeistä toimintatapaa puoltaa mm. se, että eläin elää nykyhetkessä, se kaipaa kannustusta ihmisen tavoin ja osaa tehdä yhteistyötä, ihmisen ja eläimen välille syntyy vuorovaikutussuhde, eläin sietää useimmiten hyvin häiriötekijöitä, on sosiaalinen, rohkea ja tunteita ilmaiseva. Eläimen käyttö terapian vuorovaikutussuhteessa vahvistaa tasaveroista ja aktiivista suhdetta myös terapeuttiin. Eläimen koskettaminen luo turvallisuuden ja välittämisen tunnetta. Eläin tuo terapiaan mahdollisuuden sanattomaan ilmaisuun ja asioiden käsittelyyn. Eläinavusteinen terapia auttaa sisäisten kokemusten ja ulkoisen maailman yhteyden eheyttämisessä. Elämän ristiriitoja pohditaan ja etsitään yhdessä uusi suunta elämän epätäydellisyydestä huolimatta. (Salmeja J; Ikäheimo K, 2013. 95.) Levinson on todennut, että eläimen ehdoton rakkaus tarjoaa

turvallisen ja lämminhenkisen ympäristön ja auttaa ihmisiä sopeutumaan läpi erilaisten vaiheiden. Ensin rakennetaan suhde eläimeen, sitten terapeuttiin ja sitten muihin ihmisiin. (Altschiller 2011. 4.)

Eläinten konkreettinen hoitaminen tuo mahdollisuuden vastuun kantamisen opetteluun. Hoitamisessa tulee esille paljon arjen hallintaan liittyviä asioita, kuten ruokailu, hygienia, nukkuminen ja muu hyvinvoinnista huolehtiminen. Myös elämänkaaren vaiheisiin liittyviä asioita on usein helpompi ymmärtää pohtimalla eläimen luonnollista elinkaarta. (Salovuori 2014, 84.)

Ratsastusterapia on saanut paikkansa ammatillisesti pätevien sosiaali- ja terveysalan työmenetelmien joukossa. Sillä voidaan tukea lääkinnällisen, kasvatuksellisen tai sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita koulutetun ratsastusterapeutin (3-vuotinen koulutus) ja terapiatyöhön opetetun hevosen kanssa. Vaikeavammaisille henkilöille KELA voi korvata ratsastusterapiaa lääkinnällisenä kuntoutuksena toiminta- tai fysioterapeutin toteuttamana. Hevosia käytetään myös sosiaalipedagogisessa toiminnassa sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemisessa. Toiminnassa otetaan käyttöön koko talliympäristö, jolloin korostuu yhteisöllisyys, elämyksellisyys sekä toiminnallisuus. (Salovuori 2014, 65 – 66.)

4.3 Eläinavusteinen opetus

Eläinavusteinen opetus voi olla eläinavusteista toimintaa tai terapiaa. Toimintaa voi toteuttaa eläimeen perehtynyt opettaja ja terapiaa asianmukaisen koulutuksen saanut opettaja. Eläimen täytyy olla tehtäväänsä soveltuva ja se voi olla joko opettajan oma tai eläin voi tulla luokkaan ohjaajansa kanssa. (Ikäheimo K, 2013, 11.)

Eläimet tuovat kouluihin monia positiivisia vaikutuksia. Esim. koirat luokkahuoneessa välittävät iloa ja rentoa tunnelmaa. Niillä on myös rauhoittava vaikutus, sillä lapset eivät halua huutamisellaan pelästyttää koira. Koira saattaa myös lohduttaa, ilman että siitä tehdään isoa numeroa. Koira voi olla jopa motivoiva tekijä lapsen kouluun lähtemisessä, jos se muuten on tuntunut vaikealta. (Salovuori 2014, 65.)

Eläimen läsnäolon edesauttaman oksitosiinisysteemin aktivoituminen vaikuttaa mm. stressinsäätelykykyyn. Esim. joidenkin lapsien kohdalla koiran läsnäolo saattaa auttaa enemmän kuin ystävällisen aikuisen. Stressin säätelykyky vaikuttaa oppimiseen, mikä on yksi peruste lisää sille, miksi koirien käyttö kouluissa on järkevää. (Beetz, Julius, Turner, Kotrschal 2012, 234 ja 352; Ikäheimo K, 2013. 7.)

Koiran antama hyväksynnän kokemus auttaa mm. lapsia opettelemaan lukemista. Se kuuntelee kärsivällisesti puuttumatta virheisiin ja lukivaikkeuksistaikin kärsivät lapset voivat rauhassa omassa tahdissaan lukea koiralle. Myös joissakin kirjastoissa on kokeiltu koiralle lukemista. (Salovuori 2014, 64 – 65.)

4.4 Kokemuksia ja tutkimuksia eläinavusteisesta työskentelystä

Eläinavusteinen työskentely luo useimmille heti positiivisia mielikuvia ja yleinen uskomus on, että se on hyödyllistä monella eri kentällä. Ammattilaispiireissä sen hyväksytyksi ja arvostetuksi tuleminen vaatii kuitenkin myös tutkimusnäyttöä. Luotettavat tieteelliset tulokset edellyttävät kuitenkin suurta otosryhmää, vertailupohjaa ja toistettavuutta, mitä ei useissa eläinavusteisuuden tutkimuksissa ole ollut. Ne on toteutettu usein pienillä eläin- tai ihmisjoukoilla ja ilman lähtötasoryhmää. Tutkimukset ovat kuitenkin antaneet myönteisen kuvan eläimen vaikutuksesta ihmiseen ja osa tutkimuksista kestää myös tieteellisen tarkastelun ja antaa luotettavaa tietoa. Meta-analyysia hyödyntäen pystytään myös yhdistämään useita tutkimuksia ja tuloksena saadaan ”uusi” aineisto, joka on jopa luotettavampi kuin erilliset yksittäiset tutkimukset. (Ikäheimo K, 2013. 8)

Nimerin ja Lundahlin vuonna 2009 julkaisema meta-analyysi arvioi 250 tutkimusta eläinavusteisesta terapiasta ja niistä valikoitui 49 kappaletta meta-analyyttiseen käsitteelyyn. Meta-analyysi toi esille, että vertailuryhmän kanssa toteutetut tutkimustulokset eivät eronneet ilman vertailuryhmää olevista tutkimustuloksista. Tämä osoitti luotettavuuden myös ilman vertailuryhmiä toteutettujen tutkimusten päätelmille eläinavusteisen terapian vaikutuksista. Meta-analyysissa mukana olleista tutkimuksista selviää, että selkeimmät myönteiset vaikutukset näkyivät autismissa (ja autistisen kirjon häiriöissä), käyttäytymisen ongelmassa, somaattisissa sairauksissa sekä psyykkisissä häiriöissä. Myös muissa ryhmissä näkyi positiivisia vaikutuksia, vaikka merkit eivät olleet yhtä

johdonmukaisia. Meta-analyysin yleinen johtopäätös oli, että eläinavusteinen terapia on hyödyllistä ja sen tutkiminen tärkeää. (Ikäheimo K, 2013. 8 – 9.)

Itävallassa tehdyssä tutkimuksessa (Stetina 2011) 32 lasta ja 34 aikuista opettelivat koirien avulla tunneilmaisua 12 viikon ajan. Lopputuloksena molemmat ryhmät kykenivät koirien kautta oppimansa tunneilmaisun avulla tunnistamaan nopeammin ja tarkemmin ihmisten tunneilmaisua. (Ikäheimo K, 2013. 137.)

Eläinavusteisesta psykoterapiasta on tutkittu olevan hyötyä henkilöille joilla on internalisioivia häiriöitä (masennus, ahdistus), laaja-alaisia kehityshäiriöitä, sosiaalisia vaikeuksia, kiintymyssuhdevaikeuksia, ADHD, uhmakkuushäiriöitä sekä käytöshäiriöitä. (Ikäheimo K, 2013. 138.)

Kokemukset koira-avusteisesta fysioterapiasta ovat olleet rohkaisevia jo ensimmäisten terapiakertojen jälkeen. Kuntoutujat ovat olleet aktiivisempia osallistumaan, vireyden taso on ollut korkeammalla ja toiminnalliset harjoitukset ovat onnistuneet hyvin. Koiran kanssa kuntoutujat jaksavat pitkäkestoisemmin ja he ovat valmiita kokeilemaan vaativampiakin harjoitteita. Koirasta riittää myös mielekästä kerrottavaa ja muisteltavaa tapaamisten jälkeen. (Ikäheimo K, 2013. 155.)

Useat raportit osoittavat eläinten tuovan hyvää oloa, mukavuutta sekä rauhallisuutta ja auttavat yksinäisyyteen ja masennukseen. Varsinkin koirat edesauttavat sosiaalista elämää ja motivoivat ihmisiä tekemään hyödyllisiä aktiviteetteja. Esim. koiran kanssa ulkoillessa saattaa tulla helpommin keskusteltua vastaantulevien ihmisten kanssa. (Hart L; Fine A, 2010. 68 – 70.)

Taiwanilaisen yliopiston tekemässä tutkimuksessa (Chu ym. 2009) kävi ilmi, että skitsofreniaa sairastavien potilaiden psyykkiset oireet vähenivät ja itsetunto sekä itsehillintä kohenivat kahdeksan viikon tutkimusajanjakson aikana, jolloin terapiakoirat vierailivat heidän luonaan. Vertaisryhmällä, potilaiden, joiden hoitoon ei käytetty koiria, psyykkiset oireet pahenivat saman ajanjakson aikana. (Dawn M, 2011. 117.)

Lasten psykiatrian erikoislääkärillä ja lasten ja nuorten psykoterapeutilla Kaija Ikäheimolla on positiivisia kokemuksia koirista mukana työssään. Terapiakerrat alkavat myönteisesti kun iloinen koira ja lapsi kohtaavat ja koskettavat. Myönteinen suhde koi-

raan heijastuu myönteisempänä ja luottavaisempana myös terapeuttiin. Koiran rooli ja merkitys muodostuu jokaisessa psykoterapiasuhteessa omanlaisekseen. Toiset lapset kaipaavat toiminnallisuutta terapiaan ja koiran avulla se käy luontevasti, toisille lapsille riittää alkutervehdyksen jälkeen, että koira on vain läsnä. Usein lasten on helpompi jutella, kun tekevät jotain koiran kanssa, varsinkin jos aihe on heille hankala. Lasten kanssa koiralle ohjeiden antaminen, opettaminen ja temppujen tekeminen tuo suurta tyydytystä ja sillä on vahva merkitys myös heidän itsetuntoonsa. Koira saa lapset myös levollisemmiksi, sen vierellä olo ja silittely rauhoittavat. Koiran yksinkertaisemmat vuorovaikutuskuviot ovat näkyviä ja niiden kautta on helpompi konkretisoida myös ihmisten välistä vuorovaikutusta. Ikäheimo on todennut, että koira-avusteisesta terapiasta hyötyvät erityisesti ujut, rajoittuneet ja ahdistuneet lapset, sekä lapset joilla on selektiivistä mutismia. Traumatisoituneille lapsille koiran teeskentelemättömyys on suuri asia, he saavat koiralta välitöntä positiivista palautetta ja intuitiivisesti tietävät sen olevan aitoa. Usein toistuva positiivinen palaute auttaa myönteisempään suhtautumiseen itseensä kohtaan. Masentuneille nuorille koira tuo hyväksyntää ja erilaista sisältöä elämään jolloin terapeutti pystyy hiljalleen muodostamaan syvempää kontaktia heihin. Ikäheimon kokemukset koira-avusteisesta työskentelystä ovat olleet niin positiivisia, ettei hän enää haluaisi tehdä työtään ilman koira. Eläin tekee terapiasta ystävällisempää, iloisempaa ja turvallisempaa. (Ikäheimo K, 2013. 140 – 148.)

Ratsastusterapian Laukki-projektin (vuosina 2001 – 2006) palautteista, joissa oli mukana terapeuttien, lasten ja nuorten läheisten sekä asiakkaiden omat arviot terapian vaikuttavuudesta, saatiin monia positiivisia tuloksia. Kolmestakymmenestä projektiin osallistuneesta lapsesta ja nuoresta 70 % oli lastensuojelun avohuollon piirissä. Tuloksista kävi ilmi, että motivaatio tulla ratsastusterapiaan oli korkealla sekä hevosen, talliympäristön ja terapeutin luonteva työote vaikuttivat luottamuksellisen ja positiivisen ilmapiirin syntyyn. Itseluottamus ja positiivinen minäkuva koheni, tunteiden ilmaisu helpottui, mieliala koheni ja omatoimisuus sekä itsenäisyys paranivat monilla. Keskittymiskyvyn paraneminen oli nähtävissä sekä kehon hallinnan ja motoristen taitojen karttuminen. Osalla ratsastusterapia vaikutti myös empaattisen suhtautumisen lisääntymisenä sekä vastuuntunnon kasvuna. (Palola L 2005; Ikäheimo K. 2013. 167 – 169.)

Eläimistä on tutkittu olevan myös lukuisia terveydellisiä hyötyjä ihmisille. Lemmikisuhde vähentää ahdistusta, stressiä ja verenpainetta, mitkä vaikuttavat myös sydän- ja verisuonisairauksiin. Useissa tutkimuksissa (mm. Hogen, Odendaal & Meitjes 2003,

Nagasawa 2009) on todettu ihmisen oksitosiinipitoisuuden lisääntyneen kosketuksesta tai jopa katsekontaktista koiraan. Myös koiran oksitosiinin määrä veressä on lisääntynyt. Sama vaikutus on myös muilla eläimillä, määrät ja vaikutusajat saattavat vaihdella. Voimakkaimmat positiiviset reaktiot kehossa tapahtuvat läheiseksi koetun eläimen kanssa ja eri ihmisillä eri lajien edustajat toimivat paremmin kuin toisilla. Ja on myös ihmisiä, joille ei synny myönteisiä tunteita eläinten lähellä. (Laukkanen S; Ikäheimo K, 2013. 32 – 33.)

Vaikka useat tutkimustulokset tukevat eläinten positiivisia vaikutuksia ihmisiin, on edelleen olemassa suuri aukko tiedon ja käytännön toteutuksen välillä. Tutkittua tietoa ei vielä riittävästi sovelleta käytäntöön ja hoitomenetelmiin. (Hart L; Fine A, 2010. 59.)

4.5 Eläinavusteisen työskentelyn tärkeimmät kansainväliset järjestöt:

The International Association of Human-Animal Interaction Organization (IAHAIO), The International Society for Animal-Assisted therapy (ISAAT), The International Society for Anthrozoology (ISAZ), European Society for Animal Assisted Therapy (ESAAT), Manimalis ja Pet Partners. IAHAIO on perustettu vuonna 1990 USA:ssa, tarkoituksenaan tuoda tietoa ja arvostusta eläimen ja ihmisen väliselle suhteelle sekä yhdistää kansallisia järjestöjä mm. järjestämällä konferensseja. ISAAT on Sveitsin, Saksan, Luxemburgin ja Japanin yliopistojen ja yksityislaitosten vuonna 2006 perustama järjestö, jonka tavoitteena on varmistaa eläinavusteisen työskentelyn laatu ja edistää sen virallistamista. ISAZ on USA:lainen vuonna 1991 perustettu järjestö, jonka tarkoitus on tukea eläimen ja ihmisen välisen suhteen tieteellistä tutkimusta ja edistää antrozoologiaa. ESAAT on Euroopassa, Itävallassa toimiva, vuonna 2004 perustettu järjestö joka pyrkii edistämään eläinavusteisen terapian tutkimusta ja kehitystä sekä luoda sääntöjä ja standardeja eläinavusteisen terapian koulutukseen EU:ssa. Järjestö tavoittelee myös ammatillista tunnustusta. Manimalis on perustettu Ruotsissa vuonna 1989, tavoitteenaan tuoda tietoa lemmikkieläinten positiivisista psykologista, fysiologisista, sosiaalisista sekä taloudellisista vaikutuksista ihmisiin ja yhteiskuntaan. Pet Partners on USA:ssa vuonna 1977 perustettu järjestö, jonka tavoitteena on edistää ihmisten hyvinvointia ja terveyttä eläinavusteisesti ja järjestää myös alan koulutuksia. (Ikäheimo K, 2013. 12 – 13.)

4.6 Green Care

Eläinavusteinen työskentely on yksi Green Care –toiminnan menetelmistä. Muita yleisimmin käytettyjä menetelmiä ovat: ekoterapia, terapeutti puutarhanhoito, viherympäristöjen kuntouttava käyttö, kalastus, eräily, retkeily, luontoon liittyvät kädentaidot, ympäristökasvatus sekä hoivamaatalous ja metsäympäristöjen käyttö. (Salovuori 2014, 22.) Eläinavusteisen työskentelyn vahvuus on siinä, että se on mahdollista ympäri vuoden. Kun esim. terapeutti puutarhanhoito ajoittuu kasvukaudelle. (Salovuori 2014, 54.)

Green Care -toiminnan laajentuessa Suomessa, perustettiin vuonna 2010 Green Care Finland ry, joka kokoaa alan tietoa ja tapahtumia internetsivuilleen sekä toimii alan toimijoiden keskustelufoorumina. (Salovuori 2014, 20 – 21.) Green Care Finland ry on ottanut vuonna 2012 käyttöön Luontoavusteisen toiminnan eettiset ohjeet, jossa pääseikkoja ovat: eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen, turvallisuus, yksityisyyden suoja, itsemääräämisoikeus, ammatillisuus ja työn kehittäminen, työntekijän omien rajojen tunnistaminen sekä kestävän kehityksen periaatteet. Green Care -toiminta perustuu luonnon elvyttävyyden kunnioittamiseen, joten kestävän kehityksen vaatimukset tulee myös ottaa huomioon. (Salovuori 2014, 95.)

4.7 Koira-avusteisen työskentelyn mahdollistavat tekijät

Koiran soveltuvuus

Koiran soveltuvuus tulisi aina testata eläinavusteisessa työskentelyssä, oli kyse vapaaehtoistoiminnasta tai terapiasta. Suomen Karva-Kaverit ry esim. edellyttää vapaaehtoistoimintaansa osallistuvilta koirilta voimassa olevia rokotuksia ja niiden täytyy läpäistä soveltuvuustesti, joka pyritään aina järjestämään aidossa toimintaympäristössä, esim. vanhainkodissa. Koiran tärkeimmät vaatimukset ovat, että se pitää ihmisistä, on terve ja pysyy omistajansa hallinnassa. (Suomen Karva-Kaverit ry 2015.) Kennelliiton kaverikoira-toimintaan on koirille kahden vuoden alaikäraja. Kaverikoira-toiminnan koulutukseen hakiessa pyritään jo esitietojen avulla karsimaan toimintaan sopimattomat koirat, esim. koiralla ei saa olla aggressiivista käyttäytymistä ja koiran historia on oltava tiedossa. Koiran tulee tulla toimeen muiden koirien kanssa ja kyettävä toimimaan myös

ryhmässä. Se ei saa häkeltyä yllättävistä äänistä, liikkeistä tai hajuista. Kennelliiton kaverikoira-nimikkeen voi saada vain Kennelliiton ryhmissä mukana olevat koirakot. (Kennelliitto 2015.)

Ammattimaisessa toiminnassa koira ja hänen ohjaajansa suorittavat Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry:n järjestämän koulutuksen, soveltuvuuskokeen sekä työnäytön. Koiran on oltava kokeen aikana vähintään yksivuotias ja eläinlääkärin tarkastama. (Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry 2014.)

Ohjaajan soveltuvuus

Ohjaajalta vaaditaan kykyä lukea sekä asiakkaiden että eläimen reaktioita ja tulkita eläimen käytöstä asiakkaille. Ohjaaja kantaa vastuun asiakkaista ja eläimestä, tilanteen on oltava turvallinen ja tarvittaessa ohjaajalla tulee olla kyky muuttaa toimintasuunnitelmaa. (Salovuori 2014, 92.)

Ammattimaisessa eläinavusteisessa toiminnassa eläin otetaan soveltaen mukaan työhön ohjaajan oman ammattinsa teoreettisesta taustasta ja viitekehyksestä käsin. Ohjaajan on huolehdittava toiminnan ammatillisuudesta ja tavoitteellisuudesta. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry järjestää koulutuksen, soveltuvuuskokeen sekä työnäytön kasvatus-, sosiaali- tai terveysalan ammattilaisille. Työnäytön läpäisyn jälkeen ohjaaja ja koira ovat virallinen kasvatus/kuntoutuskoirakko, jotka voivat toimia yhdistyksen nimissä siinä asiakasryhmässä, josta työnäyttö on suoritettu. (Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry 2014.) Ammattimaiseen eläinavusteiseen työskentelyyn pyrkivä ohjaaja voi tuoda koiran mukaan työhönsä myös käymällä ratkaisukeskeisen eläinavusteisen terapia- ja valmentajakoulutuksen (koulutuksella on rekisteröity tavaramerkki: Solution Focused Animal Assisted Therapy). Koulutuksen keskeinen tavoite on antaa perustiedot ratkaisukeskeisestä ajattelusta, työotteesta sekä taitoja niiden soveltamiseen eläinavusteisessa asiakastyössä. (Alfa Partners Academy 2013.)

Vapaaehtoistoiminnassa ohjaajilta odotetaan innokkuutta, sitoutuneisuutta ja halua jakaa iloa ihmisille eläimensä avulla. Toiminnassa tärkeää on luotettavuus (vaitiolovelvollisuus) ja ohjaajan kyky hallita ja lukea koiraansa. Toiminnan soveltuvuustestit ovat myös ohjaajien koulutustilaisuuksia, johon kuuluu luento-osuus. (Haapasaari M, 2013; Ikäheimo K, 2013. 59.) Kennelliiton kaverikoiraohjaajien on oltava täysi-ikäisiä ja heidät koulutetaan kaverikoiraohjaajien koulutuskurssilla ja seminaareissa. Ohjaaja saa valmiudet erilaisten

asiakasryhmien kohtaamiseen, koiran käyttäytymiseen ja tulkitsemiseen, sekä koiran ohjaamiseen vierailutilanteissa. Ohjaaja huolehtii, ettei koira stressaannu tai väsy liikaa. (Kennelliitto 2015.)

Kenelle koira-avusteinen työskentely ei sovi

Koira-avusteinen työskentely ei välttämättä sovi kaikille asiakkaille ja yksi terveydellinen este siihen voi olla allergia. Suomessa tehdyn väestötutkimuksen mukaan koiralle tai kissalle allergiatesteissä herkistyneitä on 18 – 21 % koululaisista. Koiran allergeeneille herkistyneitä on 30,2 % 26 – 39- vuotiaista, 26,2 % 40 – 49-vuotiaista sekä 12,1 % 50 – 60- vuotiaista. Herkistyminen ei välttämättä tarkoita oireita esiintyvän yhtä laajasti, esim. koululaisista vain 9 – 10 % koiran tai kissan kanssa tekemisissä olleista raportoi oireista. Allergeenitonta koira ei ole, mutta koirasta irtoavan allergeenin määrä vaihtelee yksilöstä toiseen. Vanhojen koirien iho erittää enemmän hilsettä kuin nuorten. (Remes, Koskela, Iivainen & Pekkanen 2005. 160; Ikäheimo K, 2013. 48 – 49.)

Koiria ei voi käyttää myöskään sellaisten henkilöiden kanssa, jotka pelkäävät, tuntevat inhoa tai vihaa koiria kohtaan. Koiran mukaan ottaminen asiakastyöskentelyyn täytyy olla asiakaslähtöistä ja sekä asiakkaalle, että koiralle sopivaa. Koira ei voi ottaa tilanteeseen, jossa asiakkaan käytös on liian aggressiivista ja hallitsematonta. Jos koira ei sovi eläinavusteiseen työskentelyyn, voi pohtia onko mahdollista käyttää jotain muuta eläintä.

Kela:n tukien kriteerit eläinavusteiselle työskentelylle

Suomen Kela-korvausjärjestelmä ei tue eläinavusteisesta työskentelystä aiheutuvia kuluja asiakkaalle, ellei kyse ole vaikeavammaisen henkilön lääkinnällisenä kuntoutuksena toteutettavasta ratsastusterapiasta osana fysio- tai toimintaterapiaa. Tällöin ratsastusterapeutin pohjakoulutuksen tulee olla fysio- tai toimintaterapeutti. (Kela 2013.)

Muuhun eläinavusteiseen työskentelyyn kuin ratsastusterapiaan ei ole tällä hetkellä mahdollista saada Kela:lta tukea. Kela ei myöskään korvaa hevosten käyttöä esim. psykoterapiassa.

Koira- ja eläinavusteiseen työskentelyyn liittyviä koulutuksia tarjoavia tahoja Suomessa:

- -Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry (www.kasvatuskuntoutuskoirat.fi), yhteistyössä Jyväskylän AMK
- Alfa Partners OY
- Ypäjän hevosopisto (ratsastusterapia)
- Kuopion yliopistojen täydennyskoulutus sekä Hevosopisto (Sosiaalipedagoginen hevostoiminta)
- EASEL-koulutus
- Suomen Karva-Kaverit ry
- Kennelliitto

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen, toiminnallinen tutkimus. Kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusta käytetään silloin, kun ilmiötä ei tunneta eikä ole olemassa teorioita sen selittämiseksi. Laadullisella tutkimuksella ei pyritä yleistämään, kuten määrällisellä tutkimuksella, vaan halutaan saada ilmiöstä syvällisempi näkemys sekä luoda uusia hypoteeseja ja kehittää reaalimaailmaa selittäviä teorioita ja malleja. Laadullinen tutkimus pyrkii kuvaamaan ilmiön sanallisesti, ymmärrettävästi ja kokonaisvaltaisesti. Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta sen luonnollisessa ympäristössään ja aineisto kerätään asianomaisilta vuorovaikutussuhteessa, jossa tutkija on toimija. Tutkimusaineisto on monilähteistä ja sen analyysissä keskitytään asetettuun näkökulmaan, ilmiön merkitykseen sekä esiin tuleviin näkemyksiin. (Kananen J, 2014. 16 – 19.)

Tutkimuksen toiminnalliset osuudet koostuvat eläinavusteisesta erityispedagogisesta työskentelystä kahden kehitysvammaisen henkilön kodeissa asumisyksiköissä sekä heidän toimintakeskuksessaan. Molempien asiakkaiden kodeissa kävin 8 kertaa (yhteensä 16 käyntiä) ja toimintakeskuksessa pidin ”eläinryhmää” neljä kertaa. Kotona tapahtuva toiminta oli yksilöllistä ja toimintakeskuksessa ryhmämuotoista. Lisäksi kokeilimme koiran vaikutusta fysioterapiaan molempien asiakkaiden kohdalla.

Tiedonkeruumenetelmänä käytin osallistuvaa sekä ulkopuolisen henkilön toteuttamaa havainnointia toiminnallisissa osuuksissa. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on mukana toiminnassa, osana yhteisöä jossa hän tekee havaintoja. Tutkijan on oltava perehtynyt ilmiöön ja hänet pitää hyväksyä osana yhteisöä. Havainnointia käytetään tiedonkeruumenetelmänä, kun ilmiöstä tieto on vähäistä ja yhteinen kieli puuttuu. Havainnoinnin kohteena ovat yleensä yksilön käyttäytyminen ja toiminta. (Kananen J, 2014. 65 – 67.) Havainnointini avuksi kuvasin aktiviteetteja videokameralla sekä valokuvin. Kirjoitin käynneistä myös muistiinpanot ylös jokaisen kerran jälkeen. Lisäksi kokosin tutkimuksen videoinneista ja valokuvista videokoosteen, havainnollistamaan työtäni opinnäytetyön esitystilaisuudessa, sekä muistoksi tutkimukseen osallistuville asiakkaille. Omien havaintojeni tueksi toimintakeskuksen ohjaaja haastatteli asiakkaat vapaamuotoisesti keskustellen, jotta asiakkaat saivat omin sanoin kertoa kokemuksistaan ”ulkopuoliselle” henkilölle. Ohjaaja kirjoitti keskustelusta muistiinpanot ja omat havaintonsa.

Etsiessäni kirjallisuutta erityispedagogiikasta ja eläinavusteisesta työskentelystä pyrin rajaamaan lähdeaineiston vuodesta 2000 nykypäivään, jotta tieto olisi ajankohtaista. Opinnäytetöitä en ottanut suoranaisesti mukaan lähdeaineistoon, mutta niitä tutkiessani sain jonkin verran lähdevinkkejä sekä lisää tietoa aihepiiristä.

Eläinavusteisessa työskentelyssä käytin omaa pientä koiraani Jasua, joka oli toiminnan alkuvaiheessa n. 2-vuotias. Jasu on pennusta asti ollut satunnaisesti mukana tutkimuksen asiakkaiden toimintakeskuksen toiminnassa ja täten tottunut olemaan erilaisten ihmisten ja heidän apuvälineidensä lähellä. Jasu on peruskoulutettu, todella kiltti, läheisyydestä nauttiva ja tottelevainen koira, joka on kuin tehty ”terapiakoiraksi.” Sen pehmeä turkki, luppakorvat ja suuret ruskeat silmät ovat sulattaneet jo useiden ihmisten sydämet.

5.1 Tutkimuksen asiakkaat

Valitsin työni toiminnalliseen osuuteen kaksi aikuista vaikeasti kehitysvammaista, pyörätuolia käyttävää henkilöä, jotka molemmat tunnen entuudestaan melkein kahdeksan vuoden ajalta. He ovat asiakkaina Tuomikallion toimintakeskuksessa, missä toimin ohjaajana. Halusin valita heidät, sillä koin heidän olevan sellaisia henkilöitä, jotka todella hyötyisivät eläinavusteisesta työskentelystä ja saisivat siitä suurta iloa, innostusta erilaisiin aktiviteetteihin sekä vaihtelua tavanomaiseen arkeen. Kumpikin kommunikoi puheella, käyttäen lähinnä yksittäisiä sanoja tai lyhyitä yksittäisiä lauseita. Molemmat pysyvät selkeästi ilmaisemaan myöntävän tai kieltävän vastauksen. He eivät olleet opinnäytetyöni kannalta helpoimpia asiakkaita, sillä ilmaisun ja puheen tuottamisen vähyys toi itselleni haasteita saada heistä esiin heidän todellisia tuntemuksiaan koira-avusteista terapeutista toimintaa kohtaan. Pääpaino toiminnallisten osuuksien tuloksissa onkin havainnoinneissa: koti-ympäristössä omissa havainnoinneissani sekä toimintakeskuksessa toisen ohjaajan ja sosionomiopiskelijan havainnoinneissa.

Molemmat asiakkaat tarvitsevat paljon hoidollista apua päivittäisissä toiminnoissa (wc-käynneissä, hygienian hoidossa, pukeutumisessa ja riisuutumisessa) sekä tukea ja ohjautusta elämän eri osa-alueilla. He ovat useimmiten innokkaita osallistumaan erilaisiin tekemisiin ja muistavat mainita läheisilleenkin heille merkitykselliset asiat ja tapahtu-

mat. Molemmat pitävät koirista ja Jasu-koirakin on heille entuudestaan tuttu, joten lähtökohdat tutkimukselle olivat hyvät ja kaikkia osapuolia palveleva.

5.2 Toimintaympäristöjen kuvaus

Molemmat asiakkaat asuvat 14 -paikkaisissa hoitokodeissa, Puuwilla- ja Hälläpyöräkodissa, jotka kuuluvat Tampereen kaupungin tuottamiin autetun asumisen palveluihin. Autettu asuminen kehitysvammaisten henkilöiden avohuollossa tarkoittaa sitä, että asukas saa henkilökunnan tukea ja ohjausta ympäri vuorokauden. (Tampereen kaupunki 2014.)

Autetun asumisen hoitokodeissa suurin osa asukkaista tarvitsee paljon perushoidollista apua, sekä tukea ja ohjausta. Työntekijöiden aikaa viekin suurimmaksi osaksi päivittäiset perustoiminnot sekä kodinomaisen elämän ja ilmapiirin ylläpitäminen. Tämän lisäksi työntekijät huolehtivat kaikesta mahdollisesta asukkaiden elämään liittyvistä asioista, kuten esim. lääkärikäynneistä, harrastuksista ja kerhoista, lainmukaisten palveluiden saatavuudesta (mm. henkilökohtaiset avustajatunnit), vapaa-ajan toiminnoista, päivä- ja työtoimintoihin osallistumisesta, sosiaalisten suhteiden ylläpidon tukemisessa jne.

Molemmat asiakkaat käyvät neljänä päivänä viikossa toimintakeskuksessa Tuomikallion. Tuomikallion toiminta kuuluu myös Tampereen kaupungin tuottamiin kehitysvammaisten henkilöiden avopalveluihin, toiminnasta vastaa aikuisten sosiaalipalveluiden tuotantoyksikkö. (Tampereen kaupunki 2014.)

Tuomikallio on 50 -paikkainen aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden toimintakeskus, jossa järjestetään erilaisia aktiviteetteja pienryhmissä yhdeksän ohjaajan sekä johtavan ohjaajan voimin. Erilaisiin ryhmätoimintoihin kuuluu mm. leipominen, käsityöt, yhteislaulu ja musiikki, liikunta, kulttuuri, lukupiiri, ulkoilu, tietokoneen käyttö sekä eläinavusteiset aktiviteetit. Lisäksi panostetaan erilaisiin tapahtumiin ja juhlapäiviin, esim. kesäkisoihin, juhannustansseihin, Halloween juhliin sekä liikuntapainotteisiin päiviin joihin vuokrataan MALIKE:lta erikoisvalmisteisia välineitä. Vuoden 2015 toimintasuunnitelmaan on suunniteltu vähintään kaksi arjesta poikkeavaa tapahtumaa kuukausittain.

Ryhmien koot vaihtelevat 5 – 15 henkeen, riippuen aktiviteetista. Esim. yhteislaulussa tai lukupiirissä voi hyvinkin olla useampia asiakkaita, mutta keittiöryhmässä toiminnan sujuvuuden takia on hyvä olla pienempi ryhmä. Useilla Tuomikallion asiakkaista on liikuntarajoitteita, joka on huomioitava ryhmien suunnittelussa. Osa ryhmistä vetää yksi ohjaaja, joissain ryhmissä saattaa olla kolme ohjaajaa, toiminnasta ja ryhmäkoosta riippuen.

Päivittäiseen toimintaan kuuluu myös kuntoa ylläpitävät toiminnot, kuten kävelytelineiden sekä seisomatelineen käyttö henkilöillä, joille se on katsottu fysioterapeutin kanssa tarpeelliseksi. Suuri osa asiakkaista tarvitsee perushoidollista apua, joten ohjaajien työtehtäviin kuuluu myös avustaminen ruokailussa, vessa-asioissa sekä pukemis- ja riisumistilanteissa.

Ohjaajat suunnittelevat ja toteuttavat toiminnan noudattaen yksikön laatukriteereitä. Käytännössä toiminnan suunnittelu alkaa aina keväisin, jolloin jokainen ohjaaja selvittää omaryhmäläistensä toiveet ja pohtii minkälaisia ryhmiä itse olisi valmis ohjaamaan. Syksyisin pidetään suunnittelupäivä, jossa pyritään saamaan toiminta muodostumaan parhaalla mahdollisella tavalla, ottaen huomioon toiveet ja realiteetit. Muutoksia voi tulla pitkin vuotta, mutta pääasiallinen toimintarakenne muodostetaan aina elokuussa.

6 TOIMINNALLISET OSUDET KOTONA JA TOIMINTAKESKUKSESSA

6.1 Toiminnalliset osuudet kotona

Tutkimukseeni osallistuvat asiakkaat asuvat eri asumisyksiköissä. Molempien luona kävin koirani kanssa kahdeksan kertaa. Koirani Jasu oli heille ennestään tuttu, sillä olin ottanut sen aiemmin mukaan myös toimintakeskukseen, jossa he käyvät ja jossa itse toimin ohjaajana. Molemmissa kodeissa sovin asiakkaiden ja heidän vastuuhoitajiensa kanssa tapaamisajoista ja olimme Jasun kanssa aina tervetulleita kumpaankin paikkaan. Varasin käynneille reilun tunnin, sillä aluksi oli aina mukava tervehtiä muutakin taloa, sekä asukkaita että henkilökuntaa. Varsinaiseksi toiminta-ajaksi jäi 30 – 40 min. käyntiä kohden.

Tavoitteet

Kotona tehtävien koira-avusteisten aktiviteettien yleisiä erityispedagogisia tavoitteita oli luoda asiakkaille merkityksellisiä kokemuksia, joiden avulla he voivat oppia koiran kautta asioita myös itsestään ja ympäristöstään. Funktionaalisen oppimisen tavoitteena heidän omassa ympäristössään oli myös kohottaa itsetuntoa ja vahvistaa oman elämän hallintaa koiran kanssa tehtävien toimintojen sekä koiran huolenpidon harjoittelun avulla. Keskusteluissa oli tavoitteina mm. pohtia koiran ja ihmisen välistä suhdetta ja ihmisen roolia eläimen vastuullisena huolehtijana. Usein laajasti apua tarvitsevat kehitysvammaiset henkilöt ovat itse huolenpidon kohteina ja koiran kanssa pystyimme kääntämään huolenpidon vastuun asiakkaalle itselleen. Vastuullisten tehtävien tarkoitus oli voimauttaa, vahvistaa aikuisen kehitysvammaisen henkilön autonomiaa sekä merkitystä osana yhteisöä ja ympäristöä.

Yleisten tavoitteiden lisäksi yksilöllisempiä tavoitteita oli toisen asiakkaan Jonin (nimi muutettu) kanssa huomattavan arkuuden yli pääseminen koiran kanssa toimiessa. Hän on luonnostaan hiljainen, eikä kovinkaan helposti ota itse kontaktia toisiin. Hän myös pelästyy herkästi nopeita tai yllättäviä liikkeitä tai ääniä. Koiran kanssa ”joutuu” hieman siedättymään myös nopeammille liikkeille esim. pallon kanssa leikkiessä. Rentouttavilla hetkillä oli tarkoitus luoda turvallisuuden tunnetta koiran ollessa vieressä tai sylissä. Toisen asiakkaan Ainon (nimi muutettu) kanssa yksilöllinen tavoite yleisten tavoitteiden lisäksi oli harjoitella keskittymiskykyä. Hänellä on usein tapana miettiä jo seuraavia

tapahtumia edellisen ollessa kesken, mikä vie keskittymistä kyseisestä hetkestä. Koiran avulla pyrimme keskittymään meneillään olevaan hetkeen.

Eläinavusteisen työskentelyn keskeisiin periaatteisiin kuuluu hyvinvoinnin edistäminen sekä elämysten ja ilon tuominen asiakkaalle, joten nämä tavoitteet olivat myös keskeisiä opinnäytetyöni toiminnallisten osuuksien lähtökohtia. Eläinavusteisessa työskentelyssä on myös tärkeää huolehtia koiran hyvinvoinnista, joten tavoitteeni oli pitää huoli siitä, ettei koira joudu tekemään sellaista mihin se ei itse ole halukas, eikä käyntien pituus tai toistuvuus rasita sitä liikaa.

Käynnit asumisyksiköissä

Seuraavassa kuvaan kotona tehtävien käyntien teemat, niiden tavoitteet ja omat havainnot. Aiheet tai aktiviteetit olivat: huolenpito, ulkoilu, pelit ja leikit, rentoutuminen ja läheisyys, keskustelut sekä koirakahvilassa käynti (Jonin kanssa). Jokaisen kerran aluksi käytimme aikaa tervehtimiseen (koira sai rauhassa nuuhkia ja asiakas koskettaa koira), kuulumisten vaihtamiseen sekä asiakkaan omiin toiveisiin kertaa kohden. Käyntien lopulla kerroin milloin tulemme Jasu-koiran kanssa seuraavan kerran ja molemmat asiakkaat halusivat aina tulla saattamaan meidät ovelle. Kirjoitan asiakkaiden kanssa tehtävistä asioista ”me”-muodossa, sillä he tarvitsevat apua sekä konkreettisissa tekemisissä, että keskusteluissa. Yhdessä tekemisen henki on mielestäni tärkeää, vaikka pyritäänkin kehitysvammaisen henkilön omatoimisuuteen.

Huolenpito

Jokaisella kerralla molempien asiakkaiden kanssa koirasta huolehtiminen nousi jossain määrin esille. Osalla kerroista paneuduimme huolenpitoon laajemmin tutkien kirjallisuutta (luin ääneen tabletilla), keskustellen ja käytännön tasolla kokeillen. Pohdimme ihmisen roolia vastuullisena eläimen huolehtijana. Keskustelimme arkipäiväisistä toiminnoista (kuten ruokailusta, ulkona käymisestä ja hygieniasta) koiran kanssa ja peilasimme niitä ihmisten toimintoihin. Molemmat asiakkaat tarvitsevat apua kaikissa päivittäisissä toiminnoissa, joten oli luonnollista puhua miksi eläin tai ihminen tarvitsee apua. Pohdimme myös mitä pitää tehdä jos eläin sairastuu. Esiin nousi myös koiran hyvinvoinnista huolehtiminen, mikä edellyttää sen kanssa ajanviettamistä, erilaisia aktiviteetteja ja läheisyyttä. Näitä asioita peilasimme myös ihmisiin.

Käytännön tasolla huolehdimme joka kerta, että Jasulla oli huoneessa juomakuppi ja että Jasu sai olla siellä missä siitä tuntui hyvältä. Käytimme sitä ulkona, leikitimme erilaisilla leluilla, silitimme ja otimme syliin sekä annoimme makupaloja palkkioksi. Koikeilimme myös turkin harjaamista, mikä ei Jasulle koskaan ole ollut kovin mielekäästä. Tosin sekin oli hyvä tuoda esille, että vaikka kaikki asiat eivät aina ole niin mukavia (joillakin esim. hampaiden pesu), niitä on silti tehtävä, jotta pysyy terveenä, puhtaana ja siistinä.

Huolenpidon tavoitteena oli kokea vastuullisuutta toisesta elävästä olennotta ja sitä kautta kokea itsensä tärkeäksi ja pystyväksi henkilöksi. Koirasta huolehtimisen avulla tavoitteena oli myös pohtia itsestä huolehtimista ja oman elämän hallintaa. Jonin pyrin saamaan luottavemmin toimimaan Jasun kanssa ja rohkeasti kertomaan omat mielipiteensä.

Havainnot:

- Molemmat pystyivät kysyttäessä kertomaan, että ulkoilutus, ruokkiminen ja silitäminen ovat koiralle tärkeitä asioita. Nämä kolme asiaa jäivät heidän mieleensä, vaikka puhuimme myös puhtaana pidosta ja koiran ohjaamisesta. (Kumpikin sanoi aina ensimmäisenä lenkille viemisen. Ehkä siksi, että se oli niin mieluista heille itselleen?) Joni myös muisti mainita, että koira täytyy viedä sairaalaan jos se on kipeä. Mielestäni he osasivat hienosti kertoa nämä asiat. Se osoittaa, että asia oli heille merkityksellinen.
- Kumpikin vaikutti olevan erittäin ylpeitä koiran hoidosta, etenkin ulkoilusta, josta kertoi mm. leveä hymy ja keskittyneisyys lenkeillä. Ainolla huomasin myös selkeän ryhdin muutoksen aina kun hän piti taluttimesta kiinni. (Ulkoilusta lisää edempänä.)
- Keskustellessamme missä koira tarvitsee apua ja missä he itse, he osasivat joi-tain asioita kertoa omasta avun tarpeestaan. Aino kertoi tarvitsevansa apua vessassa, suihkussa, huoneen siivoamisessa ja kenkien laitossa, mutta omien sanojensa mukaan osaa keittää kahvia, pukea vaatteet ja käydä kaupassa. (Missä hän myös todellisuudessa tarvitsee apua, mutta kokee nuo asiat osaavansa.) Joni sanoi, että jonkun tarvitsee tuoda hänelle ruoka, viedä vessaan ja ostaa laitteet (=karaokelaitteet). He eivät täysin hahmota omaa avuntarvettaan, mutta keskus-

telujen edetessä kertoivat tekevänsä edellä mainitutkin asiat hoitajan kanssa, mikä kertoo toiminnan olevan osallistavaa ja he itse ovat tekijöitä, eivätkä tekemisen kohteita.

- Silittäminen ja sylissä pitäminen oli molemmille selvästi todella mieluista. He silmin nähden nauttivat kun saivat koskea Jasun pehmeää turkkia ja nauroivat jos Jasu nuolaisi heitä. Jasu ei yleensä kauaa viihtynyt sylissä (varsinkaan pyörätuolissa, sillä sylitila jäi niin pieneksi), mutta sen aikaa mitä se siinä oli toi ilon kasvoille. Silittämisen totesimme parhaiten onnistuvan niin, että koira oli sängyllä ja asiakas pyörätuolilla vieressä, siten saimme heidät samalle tasolle. Silittämällä oli rauhoittava vaikutus, olimme ihan hiljaa ja Jasukin meinasi nukahtaa. Nostimme toisinaan Ainon ja J-P:n pois pyörätuolista patjalle, sohvalle tai nojatuoliin, jotta heidän oli helpompi koskea ja olla lähellä koira. Jonin spastinen jännitys hieman lieveni, kun hän oli ollut jonkin aikaa koiran vieressä ja silitellyt sitä.
- Makupalojen anto oli yksi suosikkijutuista. Aino varsinkin innostui kovasti kun sai antaa makupalan Jasulle. Välillä hän puristi makupalaa niin lujasti kädessään, ettei meinannut saada sitä annettua. Yritimme useita kertoja tehdä niin, että Jasu saa makupalan kädestä vain asiakkaan komennosta ”saa ottaa”. Ainon oli innostukseltaan ja vähän jännittävältäkin hetkeltä välillä vaikea sanoa komentoa selkeästi ja ojentaa makupalaa sormiensa välistä. Hän silti yritti joka kerta ja hymyili kun se onnistui. Jonin arkuus teki makupalan antamisesta aluksi hankalampaa ja hän sai komennon jälkeen tiputtaa makupalan lattialle. Toistojen lisääntyessä hän sai annettua makupalan suoraan kädestäänkin, mutta komennon hän sanoi (jos sai sanotuksi) hyvin hiljaisella äänellä.
- Koiran sanallinen ohjaaminen oli Ainolle mieluista, harjoittelimme mm. käskyjä ”ei”, ”saa ottaa”, ”ei vedä” ja ”saa tulla” tekemisten yhteydessä. ”Saa tulla” toimi hienosti, sitä kokeilimme kun Aino oli sänkynsä vieressä ja taputti kädellä sänkyä ja sanoi komennon. Jasu tiesi mitä se tarkoitti ja Aino vaikutti ylpeältä onnistuessaan. Ulkoillessa hän huuteli ”ei vedä” usein tilanteissa missä ei olisi tarvinnut. Kerroin hänelle, että koira pitää komentaa vain jos on aihetta, mutta se oli vaikea muistaa sillä hän mielellään komenteli koira. Puhuimme myös siitä, että koira pitää kehua jos se tekee miten me pyydetään ja sekin oli Ainosta

mukavaa. Jonille sanallinen ohjaaminen oli hankalaa. Emme tehneet siitä suurta numeroa, vaan ohjasimme yhdessä koiraa, Joni saattoi minulle sanoa jos koira meni esim. pyörätuolin eteen lenkillä ja yhdessä komensimme sen vierelle.

- Juomakupin hakemista ei kumpikaan meinannut aluksi muistaa, vaikka yritin johdattelevasti kysellä mitä Jasulla ja kaikilla eläimillä pitää aina olla saatavilla. Viimeisillä kerroilla se muistui paremmin mieleen. Ehkä jos se olisivat fyysisesti sen itse hakeneet, se olisi ollut helpompi muistaa, mutta useimmiten hain sen itse, sillä pyörätuolin, koiran ja juomakupin kuljettaminen oli hankalaa. Koiran turkin harjaaminen teki molemmat jännittyneiksi. Harjaamista kokeilimme vain muutaman kerran ja lyhyen aikaa. Jasu ei malttanut kauaa odotella paikallaan, sillä se ei ole sen lempipuuhaa, minkä ehkä molemmat asiakkaat aistivat, varsinkin Joni, jolle kosketustilanteet ovat muutenkin jännittävämpiä.

Ulkoilu

Molempien toiveina lähes joka kerta oli saada viedä koiraa ulos. Kävimmekin useimmiten lopuksi ulkona. Ulos lähtiessämme avustin heille vaatteet päälle ja molemmat osasivat kertoa mistä ne löytyvät ja mitä haluavat laittaa, tarvitaanko pipoa ja hanskoja. Mietimme aina myös tarvitseeko Jasu jotain päällensä, mutta ulkona ei millään kerralla ollut niin kylmä, että se olisi tarvinnut lämmikettä. Molemmat muistivat aina, että kaulapanta pitää laittaa, ettei Jasu pääse karkuun.

Ulkoilun tavoitteina oli tuoda elämyksellisiä kokemuksia ja iloa koiran kanssa. Halusin myös vastata heidän toiveisiin ja lisäsin ulkoilun aina ohjelmaan, vaikka en sitä alun perin olisi suunnitellutkaan. Ajatuksena täten oli vahvistaa myös oman elämän hallintaa ja asiakkaan subjektiivutta. Ja he saivat aina olla se, joka piti talutushihnasta kiinni, kun minä työnsin heidän pyörätuoliaan.

Ulkoilu on myös osa koiran huolenpitoa, mutta myös hyvä keino nähdä ympäristöä ja tavata muita ihmisiä ja kokea kuuluvansa oman asuinalueensa yhteisöön. Ainan kanssa tavoitteena oli myös keskittyminen ulkoiluun, eikä pohtia mitä myöhemmin tapahtuisi.

Havainnot:

- Ihan ensimmäisellä kerralla Aino ei halunnut aluksi pitää flexistä kiinni. Kysyin uudestaan lenkin puolivälissä ja siitä lähtien hän halusi aina pitää siitä kiinni ja taluttaa Jasua pyörätuolinsa vieressä. Joni otti alusta asti rohkeasti flexin käteensä.
- Lyhyemmilläkin ulkoiluilla oli positiivinen ja piristävä vaikutus. Molemmat hymyilivät paljon ja jaksoivat koko lenkin tiukasti pitää flexistä kiinni. Myös puhetta tuli enemmän, etenkin Ainolla.
- Molemmilla oli myös tapana näyttää muille asukkaille ja hoitajille kuinka he vievät Jasua. Kerrankin kun palasimme lenkiltä Hälläpyörään, Joni huudahti ”Kato!” kun näki hoitajan etuovella. (Joni puhuu harvoin oma-aloitteisesti, saattikka korottaa ääntään.) Aino taas halusi muutamalla kerralla kiertää sisällä asuinkavereiden luona Jasua taluttaen, hän hymyili ja nauroi ja näytti heille kädessään olevaa flexiä.
- Aino mielellään ohjaili Jasua sanallisesti, vaikka tilanne ei aina sitä vaatinut. Silloin kun hän sai Jasun esim. tulemaan kutsusta lähelle, hän hykerteli ilosta.
- Kun vastaan tuli ihmisiä, huomasin tietynlaisen arvokkuuden molemmissa asiakkaissa. Kuin he olisivat olemuksellaan kertoneet, että heillä on tärkeä tehtävä ja he ovat vastuussa tuosta koirasta. Monet vastaantulijat katsoivat pitkään, mutta eivät sanoneet mitään. Koin, että useimmat katsoivat hyvällä, osa ehkä vain uteliaisuuttaan. Joni ja Aino eivät kuitenkaan ollut milläänsäkään.
- Jasun tehdessä asioitaan molemmat malttoivat rauhassa odottaa. He tiesivät sen olevan yksi ulkoilun syy ja aina mainitsivat minulle jos Jasu pissasi tai kakkasi.
- Lenkilläkin Aino jo mietti tulevan illan tapahtumia useaan kertaan, vaikka ne oli jo monesti käyty läpi. Jouduin usein muistuttamaan, että hänellä on nyt koira huolehdittavana ja siihen on tärkeää keskittyä. Viimeisillä ulkoilukerroilla keskittyminen oli pitkäkestoisempaa.

- Jonille tuli itselleen usein tarve päästä vessaan, heti kun olimme palaamassa takaisinpäin. (Ehkä innostus lisäsi vessaan menemisen tarvetta.)

Pelit ja leikit

Kahdella kerralla pelasimme molempien asiakkaiden kanssa heidän valitsemiaan pelejä. Aino halusi pelata huoneessaan olevaa muumiyatzya ja Joni muistipeliä. Muutamilla kerroilla leikimme Jasun lempileluilla, kilisevällä nauhapallolla ja kangassolmulelulla.

Peleissä ja leikeissä oli tavoitteena iloinen ilmapiiri, keskittyminen yhteen tekemiseen ja toisen huomioon ottaminen. Useat kehitysvammaiset henkilöt, varsinkin jos he ovat jatkuvasti ”hoidon kohteena”, ovat tavallista itsekeskeisempiä. Sen taustalla, että he saivat valita pelin ja kertoa kuinka sitä pelataan, oli tarkoitus tukea heidän omatoimisuutta.

Havainnot:

- Aino halusi, että myös Jasu pelaa muumiyatzya. Hän lupasi heittää noppia sen puolesta, sillä yhdessä totesimme, ettei Jasu itse pysty siihen. Jasu nukkui pelin ajan tuoliemme välissä. Lähes koko pelin ajan Aino keskittyi peliin, eikä pohtinut tulevia asioita. Hän huolehti, myös Jasun vuorosta, vaikka ei aina muistanut missä järjestyksessä vuorot menivät. Hän välillä vilkuili, missä Jasu on.
- Joni ei kovinkaan hyvin keskittynyt muistipeliin. Hänen katseensa oli lähes koko pelin ajan kiinnittyneenä hänen oikealla puolella istuvaan Jasuun. Vuoroaan hän odotti hienosti.
- Koiran kanssa leikkiessä Aino ei aina malttanut irrottaa lelusta, mutta heitti sen sitten kun sanoin, että Jasu odottaa. Joni ei pystynyt kunnolla itse heittämään lelua, vaan lähinnä tiputtamaan sen viereensä, mikä ei Jasua innostanut leikkimään. Heitimme lopulta yhdessä ja Jonin suu kääntyi hymyyn. Häntä selvästi hieman jännitti lelujen heittäminen, mikä lisäsi spastisuutta.
- Ilmapiiri oli molempien kanssa pelatessa ja koiran kanssa leikkiessä rento ja hyväntuulinen.

Rentoutuminen ja läheisyys

Kosketusta ja läheisyyttä pyrin tuomaan jonkin verran jokaiseen kertaan. Koiralta saatu läheisyys ja sen pehmeän turkin koskettaminen on hyvin erilaista kuin heidän henkilökunnalta saama päivittäinen kosketus perushoitotilanteissa. Kahdella kerralla otimme n. 15 minuutin rentoutumishetken heidän omissa huoneissaan, siten että asiakas oli patjalla hyvässä asennossa tyynyillä tuettuna ja Jasu oli vieressä ja välillä puolittain sylissä. Laitoimme heidän mielimusiikkiaan soimaan ja vähensimme valaistusta.

Rentoutumisen, koskettamisen ja läheisyyden tavoitteena oli turvallinen ja hyvä olo, sekä rauhoittuminen. Etenkin Jonille oli hyvä saada hiljaisia ja rauhallisia hetkiä koiran kanssa, ilman vaatimuksia ja kiirettä mihinkään.

Havainnot:

- Aino tuli mielellään koiran kanssa patjalle, vaikka ei useimmiten patjalle me-noon heti suostu. Aino oli aluksi todella rauhallinen ja kuunteli musiikkia ja hyräili välillä mukana. Hän silitteli Jasua kasvot hymyssä. Noin 10 minuutin jälkeen hän halusi takaisin tuoliin. Toisella kerralla, kun kuuntelimme musiikkia ja hän oli tuolissa, hän halusi laulaa Jasulle. (Kun katsoimme tämän lauluosuuden myöhemmin videolta, Aino oli todella ylpeä ja kuunteli tarkasti lauluaan. Hän nauroi ja alkoi laulaa videonsa mukana.)
- Joni rentoutui kun hänet saatiin hyvin tyynyillä tuettua puoli-istuvaan asentoon patjalle ja hän pääsi koiran kanssa samalle tasolle. Hän yletti itsenäisesti koskea koiraan ja vähän jännittyi aina kun koira tuli haistelemaan hänen kasvojaan ja rintakehäänsä. Kun koira nuolaisi hänen kättään, häntä nauratti.
- Rentoutumishetkinä tunnelma oli rauhallinen ja kotoisa. Jasun koskettaminen oli molemmille aina mieluisaa ja useita kertoja he halusivat silittää sitä. Hymy nousi aina kasvoille keskittyneen ilmeen takaa, silittämiseen vaadittava motoriikka ei ole heille yhtä helppoa kuin meille muille.

Keskustelut

Keskustelimme aiemmin mainittujen asioiden sekä kuulumisten lisäksi koiran ja ihmisen elinkaaresta, oman ja koiran elämän tärkeistä ihmisistä sekä haaveista. Keskustelu-

jen aikana Jasun rooli oli olla vain läsnä samassa huoneessa. Usein otimme sen myös sängylle, jotta sitä sai samalla silitellä ja tunnelma rentoutui.

Tavoitteena tavallisen ihmisten välisen keskustelun lisäksi oli tuoda esille koiran ja ihmisen erilaiset elinkaaret sekä ymmärrystä oman elämän eri vaiheista. Tärkeistä ihmisistä puhuttaessa molemmat joutuivat aika paljon miettimään, ketkä ovat heille tärkeitä. Haaveista keskustellessamme halusin heidän pohtivan, haluavatko he jotain lisää elämänsä, mitä heillä ei vielä ole.

Havainnot:

- Kuulumisia vaihdettaessa molemmat usein sanoivat opitusti: ”Hyvää kuuluu”. Kysellessäni hieman enemmän, he kertoivat mitä he olivat kyseisenä päivänä tehneet tai kelle olivat lähiaikoina soittaneet. Molemmille on läheisille soittaminen hyvin tärkeää. Myös ”töistä” (eli toimintakeskuksesta) he saattoivat kertoa jotain. Kävimme läpi myös Jasun kuulumiset, sillä aina kun kysyin haluavatko he kuulla mitä Jasu on tehnyt, vastaus oli myönteinen.
- Kerran Aino kertoi, että hän on muuttamassa. Hän sanoi, ettei tiedä miksi muuttaa, mutta haluaa omat huonekalunsa sinne. Hän kertoi uudessa paikassa olevan hissinkin. (Nykyisessä kodissa ei ole hissiä.) Aino puhui niin vakuuttavasti, että mietin oliko siinä joku totuuden hiven. Hänellä on joskus tapana kertoa toisille tapahtuvia asioita ominaan. (Myöhemmin selvisi, ettei hän ole muuttamassa ja hän itsekin unohti aikeensa.)
- Koiran elinkaaresta keskustellessamme Joni kertoi, että häntä suretti kun heidän koira kuoli pois. Hän oli allapäin ja katsoi koko ajan Jasua, vaikka puhuikin minulle. Keskustelu nosti vanhoja muistoja pintaan.
- Aino toisteli usein lauseideni viimeisiä sanoja, kun kerroin mitä koiran elämän vaiheisiin kuuluu. Siitä keskustellessamme hän ei kysellyt mitä tapahtuisi myöhemmin. Hän keskittyi aiheeseen.
- Ihmisen elämän vaiheita tuntui olevan vaikea hahmottaa. Kumpikaan ei osannut hahmottaa missä he ovat tällä hetkellä elinkaarellaan. Sen he osasivat sanoa, että ovat aikuisia.

- Tärkeimmät ihmiset olivat vanhemmat ja muutama henkilökunnan jäsen kotona tai toimintakeskuksessa. Aino mainitsi myös yhden asuinkaverinsa. Molemmat sanoivat Jasun olevan tärkeä ja Aino kertoi myös erään toisen ohjaajan koiran olevan tärkeä.
- Haaveista ja toiveista keskustellessamme, molempien haaveet olivat maanläheisempiä kuin tavallisesti ihmisten haaveiden olettaisi olevan. Joni kertoi mm. että musiikki, karaokelaitteet ja retket ovat hänen haaveitaan. ”Että pääsee käymään jossain.” Ainokin kertoi musiikin olevan haaveensa, hän sanoi haluavansa uuden Ultra Bran levyn ja hän haluaisi mennä koirapuistoon. Haave sanana tuntui jäävän heille hieman oudoksi ja sitä oli vaikea selittää. He tarttuivat ennemminkin sanaan ”toive”.

Koirakahvila

Jonin kanssa kävimme kerran koirakahvilassa, sillä saimme sen helposti järjestymään ja hän kovasti halusi päästä käymään jossain. Lähdimme Jonin kotoa tilataksilla ja koira oli sylissäni, istuimme vastakkain. Taksiin tuli mennessä ja palatessa myös muita. Koirakahvilassa Joni sai tilata mitä halusi ja Jasullekin oli tarjottavaa.

Tavoitteena oli tarjota Joille iloinen ja elämyksellinen kokemus sekä näyttää hänelle, että hän on osa yhteiskuntaa myös muualla kun kotipiirissään.

- Taksissa yllätyin, kun Joni kertoi oma-aloitteisesti tuntemattomille kanssamatkustajille mihin olemme menossa Jasun kanssa. Siitä aloitteesta juttelimme porukalla enemmänkin koko matkan.
- Joni ei jännittänyt vaikka jouduimme kahvilan työntekijän kanssa nostamaan hänet rappusen yli sisälle (kahvila ei ollut helppopääsyinen pyörätuolilla). Kahvilassa Joni katsoi lähes koko ajan Jasua, myös syödessään ja juodessaan kahvia, eikä hän kiinnittänyt huomiota kahvilassa olevaan toiseen koiraan.
- Myöhemmin hän oli kertonut kahvilareissusta kotonaan, vanhemmille ja toimintakeskuksen ohjaajalle sekä fysioterapeutilleen.

6.2 Toiminnalliset osuudet toimintakeskuksessa

Jatkoin opinnäytetyöni toiminnallisia osuuksia työssäni toimintakeskuksessa, jossa Aino ja Joni käyvät. Toimintakeskuksessa tapahtuva eläinavusteinen työskentely erosi kotona tapahtuvassa siinä, että toiminta tapahtui ryhmässä (olemassa olevassa ”eläinryhmässä”, missä Aino ja Joni ovat olleet mukana) ja mukana oli myös ulkopuolinen havainnoitsija. Jasu on ollut eläinryhmässä mukana noin joka toinen kerta, joten halusin havainnoida kolmea eri ryhmätoimintaa koiran kanssa ja ilman. Havainnoinnissa keskityttiin Ainoon ja Joniin. Havainnoimassa sekä kuvaamassa oli toinen toimintakeskuksen ohjaaja, ulkoiluryhmässä mukana oli sosionomiopiskelija.

Seuraavassa kuvaan mitä ryhmissä tehtiin, tekemisten tavoitteet ja havainnot mitä havainnoitsija ja itse tein. Tämän luvun lopussa kerron myös, miten Jasu-koiran läsnäolo vaikutti Ainon ja Jonin fysioterapiatilanteeseen, mikä on molempien kohdalla tärkeä osa heidän elämäänsä. Teimme kertaluontoisen kokeilun heidän fysioterapeuttiensa kanssa.

Ulkoilu toimintakeskuksessa

Ulkoilu nousi molemmilla henkilöillä mieluisimmaksi aktiviteetiksi koiran kanssa. Useimmiten kun heiltä kysyi toiveita koiran kanssa tekemiseen, he mainitsivat ulkoilun. Ulkoilussa oli mukana toimintakeskuksessa harjoittelussa oleva sosionomiopiskelija havainnoimassa sekä kuvaamassa. (Ulkoilukerralla ilman koiraa Joni oli sairaana, eikä päässyt mukaan.) Ryhmässä oli 5 asiakasta.

Ulkoilun tavoitteena oli virkistävä toiminta, vapaamuotoinen keskustelu, muiden ryhmäläisten huomioiminen ja koiran mukana ollessa siitä huolehtiminen. Koska ulkoilu tehtiin ”eläinryhmällä”, tavoitteena oli myös keskustella eläimistä ja toiveista mitä asiakkaat halusivat seuraavilla kerroilla tehdä

Ilman koiraa

Sosionomiopiskelijan havainnot Ainosta:

- Aino ja muu ryhmä lähti mielellään ulos. Aino oli aluksi hiljainen, vastasi kysyttäessä lähinnä kyllä tai ei. Ulkoilun aikana hän aktivoitui selvästi; naurahteli, kikkaili ja liikutti käsiään. Kysyttäessä mitä hän haluaisi seuraavilla kerroilla teh-

dä, hän vastasi ”ulkoilla”. Koirasta juttellessa Aino innostui ja osallistui enemmän keskusteluun. Kertoi mitä koiran kanssa tehdään: ”leikitään, ulkoillaan, silitetään, annetaan herkkuja”. Hän muisti Jasun nimeltä ja nauroi tämän nimen kuullessaan ja taputti käsiään.

- Ulkoilun jälkeen kahvitauolla Aino oli selvästi hyväntuulisempi kuin ennen ulkoilua, hän naureskeli ja oli puhelias.

Omat havaintoni: Ulkoilun vapaamuotoisuus sai asiakkaat hyvälle mielelle, keskustelu oli sujuvaa, välillä naurettiin ja välillä ihmeteltiin lähiympäristössä tapahtuvia asioita, esim. kaivinkonetta kukkulan päällä. Jos joku meinasi jäädä jälkeen, hidastimme vauhtia. Seuraaviksi kerroiksi toiveita tuli koiran talutus ja silytys, sekä tiedon etsiminen kilpikonnista.

Koiran kanssa

Sosionomiopiskelijan havainnot:

- Ennen ulkoilua Aino ei ollut kovin aktiivinen, hän mietti mihin aikaan pääsisi kotiin. Joni ei paljoa puhunut, kysyttäessä hän hymyili ja vastasi ynähtäen.
- Ulkona kysyttäessä kuka haluaa taluttaa koiraa, Joni ilmoitti heti että hän. Välitömästi hänelle tuli leveä hymy kasvoille. Joni piti tarkasti kiinni taluttimesta ja seurasi koiran liikkumista. Aino vilkutti koiralle useaan kertaan Jonin viedessä tätä. (Muu ryhmäkin jutteli koirasta ja kertoivat, että he ovat aiemminkin ulkoilleet koiran kanssa.) Ryhmältä kysyttäessä miksi koiraa ulkoilutetaan, Aino osasi muutaman kysymyksen jälkeen kertoa, että koira pitää viedä lenkille. (Muutkin ryhmäläiset kertovat syitä ulkoiluun (vessatus, lenkki, leikki).
- Aino ohjasi koiraa ohjaajan esimerkin mukaisesti: ”Ei syö!”
- Joni innostui ensimmäisenä antamaan herkkupaloja koiralle, hännosti käden ylös kun kysyttiin kuka haluaa antaa. (Myös muut ryhmäläiset antoivat herkkuja.) Aino ei aikonut ensin antaa, mutta innostui kuitenkin, kun uudestaan kysyttiin. Joni halusi ottaa koiran syliin ja silittää sitä, myös koira selvästi tykkäsi, sillä se laittoi itsensä makuulle Jonin sylissä. Ainokin yritti ylettyä silittelemään, mutta

sanoi pian että: ”Mä haluaisin sen sylkkyyn.” Aino silitti koiraa myös ilman hanskaa ja kertoi turkin olevan pehmeä.

- Yksi muu ryhmäläinen lähti ohjaajan kanssa pienelle kävelyllä (jotta Jasu pääsi asioilleen hieman sivummalle). Joni sanoi sillä aikaa, että: ”Jasu muistaa minut.” ja ”Kiva koira.” Kun Jonilta kyseli koirasta, vastasi hän selvillä sanoilla. Aino taas totesi lenkittäjistä: ”Sieltähän ne tulee.”
- Aino innostui leikittämään Jasua, mutta se ei tällä kertaa lähtenyt leikkiin mukaan. Aino halusi sitten taluttaa koiran takaisin sisälle ja kutsui välillä Jasua, mikäli se jäi liian taakse.
- Ulkoilun jälkeen Jonilta kysyttäessä, että mikä oli parasta, niin hän vastasi: ”Syllissä sai silittää.” ja että seuraavalla kerralla haluaisi myös ulkoilla. Koko ryhmä jutteli koirista ja koirien hoidosta (miksi ei saa antaa liikaa herkkuja ja että koirankin pitää antaa levätä). Ainoon sai paremman kontaktin, eikä hän puhunut enää yhtä ja samaa asiaa koko aikaa. Joni ei jutellut oma-aloitteisesti, mutta hymyili koko lenkkeilyn jälkeisen kahvihetken ajan.
- Selvästi koiran tuleminen oli mieluinen ja odottamisen arvoinen asia. Kovasti ryhmäläiset muistelivat miten Jasu oli kesälläkin ollut mukana ulkoilemassa.

Omat havaintoni: Koiran mukanaolo toi ulkoiluun lisää mielenkiintoa ja innokkuutta. Ulkoilulle tuli koiran myötä muukin tarkoitus, oli tärkeä tehtävä viedä se ulos lenkille ja antaa sen käydä asioillaan. Kaikki olivat hyväntuulisia ja halusivat vuorollaan olla koiran kanssa tekemisissä, mutta osasivat odottaa vuoroaan. Aino ja Joni olivat aiempaa rohkeampia ja oma-aloitteisempia koiran kanssa.

Keskustelu

Eläinryhmän keskustelukerralla mukana oli vain minä, Aino ja Joni, sekä havainnoimassa ja kuvaamassa videokameralle Tuomikallion ohjaaja Kirsi Mannila. Tavoitteena oli keskustella jo aiemmin tutusta aiheesta: koiran hoidosta ja hyvinvoinnista huolehtimisesta, sekä peilata sitä ihmisen terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimiseen.

Aloitimme keskustelun ilman Jasua ja otimme sen mukaan n. puolesta välissä ryhmää. Tarkoituksena oli tehdä havaintoja siitä, onko koiran läsnäololla merkitystä keskusteluryhmässä.

Ilman koira

Ohjaajan havainnot: Molemmat tulivat mielellään ryhmään ja suostuivat menemään säkkituoliin, kun sitä ehdotettiin. (Aino ei yleensä halua maata toimintakeskuksessa, paitsi kipeänä). Aihe oli selvästi mieleinen molemmille. Aino jutteli ja vastaili aktiivisesti, käytti lässyttävää ääntä, kun puhui koirista, kädet heiluiivat ja hän räpläsi lasejaan. Hän oli kovasti innoissaan ja toisteli sanojaan. Joni oli reipas, asento ja ryhti olivat hyvät. Hänellä oli iloinen ilme, vaikka olikin enemmän kuunteleva osapuoli. Hän vastasi vain kysyttäessä. Molemmat osasivat perusasiat koiran kanssa, he osasivat kertoa mitä koiran hoito vaatii. Aino elehti paljon ja äänessä oli enemmän väriä kuin yleensä, hän ei kikatellut vaan keskittyi.

Koiran ilmaantuessa mukaan ryhmään

Ohjaajan havainnot:

- ”Tuli meidän ryhmään” Aino kommentoi. Jasu oli selkeästi haluttu vieras ja se tunnuttiin koettavan läheiseksi. Molemmat alkoivat hymyillä enemmän ja Ainon ääni kohosi ja puhe oli jämäkämpää, hän vaikutti onnelliselta. Joni muuttui koiran tullessa, hän oli yhtä hymyä koko ajan. Ja mikä ilme kun Jasu tuli viereen!
- Molemmat olivat aktiivisempia, puhuivat ja ilmehtivät enemmän koiran läsnäollessa. He seurasivat katseella koiran menoa. Ainolle tuli ”innostuksen piikkejä” ja Joni vaikutti kuin rakastuneelta. Sairauksista puhuttaessa molemmat vakaavoituivat, ei haluttu tapahtuvan omalle kohdalle.
- Aino ei malttanut odottaa vuoroaan makupalan annossa, vaan olisi halunnut olla koko ajan aktiivinen. Jonia nauratti herkkuja annettaessa, selkeästi häntä jännitti, mutta hän hoiti asian hienosti.

Omat havaintoni: koiran tullessa ryhmään molemmat olivat enemmän innoissaan ja keskustelusta tuli konkreettisempaa. Aino otti enemmän roolia ja Joni oli hiljaisempi koko keskusteluryhmän ajan, mutta koiran tullessa ilme oli iloisempi ja katse oli ti-

viisti koirassa. Koiran hoidosta puhuminen tuntui olevan kiinnostavampaa kuin ihmisistä puhuminen.

Pelit

Tällä kertaa eläinryhmässä pelattiin ja ryhmään osallistui 5 henkilöä. Peli oli ryhmäläisten kanssa edellisellä kerralla keksitty ”kuppi-peli”. Tarkoituksena oli löytää esine kolmen kupin alta. Koiran kanssa peliä pystyi pelaamaan siten, että esineen sijasta käytettiin makupalaa. Aluksi pelattiin ilman koiraa ja koira otettiin mukaan noin puolessa välissä ryhmää. Ryhmää oli havainnoimassa ja kuvaamassa toimintakeskuksen ohjaaja Kirsi Mannila.

Pelikerran tavoitteena oli iloinen ryhmähenki, toisten huomioon ottaminen sekä merkityksellinen kokemus itse suunnitellun kerran toteuttamisessa.

Peli ilman koiraa

Ohjaajan havainnot:

- Jo alussa kaikki olivat mukana ja innoissaan. Näki, että he olivat itse suunnitelleet ryhmän sisällön. Vaikutti heille mielekkäältä. Avaus oli selkeä ja muisteltiin kuinka peli etenee. Kun kysyttiin kuka haluaa aloittaa, kesti siihen vastauksen saaminen. Valinnat ovat välillä yllättävän vaikeita asiakkaillemme. Muihinkaan kysymyksiin ei meinannut heti saada vastausta.
- Ryhmäläiset keskittyvät hyvin ja vaikka tekeminen oli yksinkertaista, se oli heille tärkeää. Ryhmässä oli paljon iloa ja kannustamista.

Peli koiran kanssa

- Koiran tulo sai aikaa enemmän ääntä ja naurua koko porukkaan. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että koira olisi pelivuorossa viimeinen. Ainolla oli heti enemmän naurua, ääntä ja puhetta. Vaikka hän oli hyväntuulinen jo alussa, niin ero oli selkeä. Puhetapa napakoitui ja hän halusi olla vapaaehtoinen kun kysyttiin. Hänestä näki, että asia on hallussa ja koiran kanssa helppo olla. Jonia on vaikeampi analysoida, kun hän on aina niin rauhallinen, mutta näki että hän nautti sisäisesti. Hänellä oli hellät katseet Jasuun päin ja hymy kasvoilla.
- Ihanassa peliringissä koira oli keskellä ja tunnelma oli rauhallinen.

Omat havaintoni: Ryhmäläisten kanssa itse suunniteltu peli toteutui hienosti. Kaikki odottivat vuoroaan ja jännittivät kuinka oma osuus menee. Peli itsessään toi jo paljon iloa, koiran saapuminen ryhmään teki pelaamisesta hieman rennompaa ja hausempaa. Koirankin oli vaikea valita, minkä kupin ottaisi ja ryhmäläisistä oli hauska seurata kuinka Jasu tökki kuonollaan kuppeja.

Koira-avusteinen fysioterapia

Koiraa voi käyttää apuna monin tavoin myös fysioterapiassa. Toimintakeskuksessamme käy usein myös fysioterapeutteja, joten päätimme kokeilla Jasun läsnäolon vaikutusta myös fysioterapiatilanteeseen Ainon ja Jonin kohdalla.

Yleisesti koira-avusteisella fysioterapialla voidaan vaikuttaa: motivaatioon, liiallisen tonuksen vähentämiseen, liikkuvuuteen, hahmottamiseen, tuntoon, lihasaktiiviteettiin, koordinaatioon, aktivointiin ja hienomotoriikkaan, tasapainoon, puheeseen ja katsekontaktiin sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen. (Ikäheimo K, 2013. 152 – 153.)

Ainon fysioterapia

Sovin Aino fysioterapeutin kanssa, että Jasu osallistuisi yhteen jumppaan ja pyysin häntä seuraamaan, onko Jasun läsnäololla hänen mielestään merkitystä. Itse olin mukana huolehtimassa Jasusta, havainnoimassa sekä kuvaamassa tilannetta videokameralla.

Tavoitteena Jasun osallistumisella oli saada Ainon jumppahetkeen mielekkyyttä, sillä useina kertoina hän on ollut vastentahtoinen fysioterapeutin jumppaamiseen ja hän on osoittanut sen huutamalla ja itkemällä. Jasun rooli jumpassa oli olla samassa tilassa, mutta ei konkreettisesti osallistua jumppaan. Sovimme fysioterapeutin kanssa, että he aloittavat jumpan ensin ilman Jasua ja se tulisi mukaan loppujumppaan.

Jumppaan meneminen oli Ainolle vaikeaa. Hän kertoi, ettei jaksaisi jumpata ja itkien huusi. Kävin sanomassa Ainolle n. kymmenen minuutin jälkeen, että Jasu voisi tulla katsomaan kuinka hän jumppaa. Kerroin myös, ettei Jasu uskalla tulla jos tilanne ei ole rauhallinen, pieni koira voi pelätä jos ihminen huutaa. Sovimme Ainon kanssa, että jos hän rauhoittuu, Jasu tulee. Meni 5 – 10 minuuttia kun palasin kysymään voiko Jasu tulla ja tilanne oli selkeästi rauhallisempi, joten hain Jasun. Jasu muisti Ainon ja meni tervehdimään. Aino rauhoittui silmissä ja loppu jumppa meni hymyilevin ilmein. Aino seurasi

tarkkaan missä Jasu on ja välillä ojenteli kättään sitä kohden. Jasu kävi muutaman kerran nuolaisemassa Aino kättä tai naamaa ja sai hänet nauramaan. Aino huomasi Jasun makupalat pussissa ja olisi mielellään antanut Jasulle herkkuja. Sovimme, että jumpan lopuksi hän saa antaa Jasulle palkinnon. Makupalan antaminen sai Ainon hymyilemään vieläkin leveämmin.

Fysioterapeutti Seija Pihlajamäki-Mannisen havainnot tilanteesta: ”Selkeä ero, kaikki onnistui paljon paremmin. Kiukku loppui kuin seinään kun Jasu tuli. Valmistelu auttoi. Aino oli rento ja varmasti mukana oli myös näyttämisen halua. Ainon seuratessa Jasua, liikkeet menivät pidemmälle kuin tavallisesti.”

Tavallisesti kiukuttelutilanne olisi fysioterapeutin mukaan jatkunut huomattavasti kauemmin. Hän myös pohti, ettei koira välttämättä sovi kaikille fysioterapiassa ja hän kertoi yhdestä asiakkaastaan, joka saattaisi olla liiankin innostunut koiran läsnäolosta, eikä malttaisi keskittyä jumppaan lainkaan.

Seuravasta päivästä eteenpäin Aino innostui vetämään jokapäiväistä aamujumppaa ohjaajan kanssa. Hän itse ehdotti olevansa vapaaehtoinen, kun ohjaaja kyseli kuka haluaisi tulla vetämään koko talon aamujumppaa. Tämä havainto oli myös merkittävä, sillä hän ei aiemmin ollut tehnyt vastaavaa.

Jonin fysioterapia

Järjestimme Jonin fysioterapeutin Pekka Filpuksen kanssa myös niin, että pystyimme kokeilemaan fysioterapiaa Jasun läsnä ollessa (tavallisesti Jonin fysioterapia tapahtuu heillä kotonaan Hälläpyörässä). Filpus on toiminut Jonin fysioterapeuttina jo useita vuosia.

Tavoitteena oli aluksi kerrata Jonin kanssa mitä koiran hoitaminen vaatii sekä ottaa kontaktia Jasuun säkkituolista, antamalla makupaloja, silittämällä sekä harjaamalla koiran turkkia ja sen jälkeen aloittaa varsinainen fysioterapia. Fysioterapian aikana Jasun rooli oli lähinnä olla läsnä samassa tilassa, jolloin tavoitteena oli koiran avulla innostaa ja aktivoida Jonia sekä saada hänet rentoutumaan. Toiminta kuvattiin videokameralle ja pyysin myös fysioterapeuttia havainnoimaan.

Fysioterapeutti Pekka Filpuksen havainnot Jasun läsnäolon merkityksestä fysioterapiatilanteessa: ”Jasun läsnäolo relaxoi selvästi spastisiteettia ja vaikutti alentavasti lihaksiston tonukseen. Joni oli rentoutuneempi kuin yleensä ja positiivinen euforia näkyi myös liikehoitojen helppoutena.”

6.3 Muita huomioita

Joni:

Toimintakeskuksen kokenut ohjaaja Jaana Juvonen, joka on tuntenut Jonin jo vuosien takaa, keskusteli vapaamuotoisesti hänen kanssaan ja teki seuraavat huomiot:

- Tunnen Jonin vuosien ajalta ja pelkästään se, miten paljon hän puhuu Jasusta on merkki hänen aktivoitumisestaan ja hyvinvoinnin lisääntymisestä. Jasu on asia, mistä Joni puhuu ilman, että sitä häneltä kysyy ja hän on useimmiten todella hiljainen. Joni on aiemmin omassa ryhmässä kertonut, että Jasu tuntee hänet ja tietää hänen nimensä, mielestäni se on osoitus luottamussuhteesta.
- Mielestäni Jonin kertomat asiat, kuten Jasun lenkittäminen, koirakahvilassa käynti (josta ei haastattelussa maininnut) ja se, että Jasu tuntee hänet on kohottanut itsetuntoa ja lisännyt myös yhteisöllisyyttä, koska hän haluaa kertoa näistä asioista, vaikka on luonteeltaan todella hiljainen. Hän kertoi oppineensa koiranhoitoa ja selkeästi hän on ollut asiasta innoissaan. Mielestäni hän kokee vastuunasiassa Jasun ulkoiluttamisen.

Sosionomiopiskelijan havainnot: Yksilökeskeistä elämänsuunnitelmaa tehdessä Joni oli hiljainen ja vähäsanainen, ei juuri kertonut mitään itse. Vastaili kysyttäessä kyllä tai ei, ilme vakavana. Hän saattoi myös vain ”ynähtää” vastauksensa. Hän oli vähän omissa maailmoissaan. Hän kuitenkin muisti Jasun käynnin viikkoa aikaisemmin, kertoi itse että oli kivaa ja sai silittää koira. Jo pelkkä koira-tapaamisen muistelu vaikutti piristävasti, Joni alkoi vastaila paremmin ja kertoi jopa itse asioita. Koira muistellessa hän myös hymyili ja nauroi. Erityisesti hän nauroi, kun kertoi koiran nuolaisseen kättä. Hän myös muisteli koiran turkin olleen pehmeä.

Ohjaajan havainto: Hän halusi valita yksilökeskeiseen elämänsuunnitelmaansa kuvan hänestä ja Jasusta.

Fysioterapeutti Pekka Filpuksen huomiota: Jasu on hyvin tärkeä Jonille, hän puhuu siitä ulkopuolellakin. Jasu on tuonut Jonin elämään paljon lisää ja laajentanut hänen elämämpiiriään. Koiran hoitaminen on saanut hänet myös kääntämään huomiota itsestään toiseen. Kehitysvammaisten henkilöiden parissa itsekeskeisyys ja itsensä pitäminen keskipisteenä on yleistä. Itsekeskeisyyttä on hyvä purkaa ottamalla vastuuta toisesta. Koiran ja ihmisen välille syntyy molemminpuolinen luottamus sekä yhteinen kieli. Myös kosketus on tärkeää, Jonille on vaikeaa mennä koskettamaan toista ihmistä, mutta koiran kanssa se on vaivatonta. Jasusta on tullut Jonille hyvä kaveri, se kuuntelee ja on aina ystävällinen. On ollut positiivista huomata kuinka Joni keskittyy koiraan ja on oppinut huomiomaan sitä. Jasu on kohottanut Jonin itsetuntoa monin tavoin.

Aino:

Toimintakeskuksen ohjaaja Jaana Juvonen keskusteli myös Ainon kanssa (jonka myös tuntee vuosien takaa) ja teki seuraavat huomiot:

- Ainon tuntien hänen tapansa kertoa Jasun kanssa puuhailusta on kohottanut hänen itsetuntoaan, sillä hän osasi kertoa mitä kaikkea on tehnyt ja oppinut. Ilmeisesti esim. siivous on ollut mielekästä, kun on saanut tehdä sitä Jasun kanssa.
- Mielestäni Aino oli selkeästi ylpeä siitä, että oli oppinut koiran hoitoa. Erityisesti hän oli ylpeä siitä, kun oli pitänyt itse hihnasta kiinni ulkolenkillä. Huomaan, että Ainon ja Jasun välille on syntynyt luottamussuhde, sillä Aino kertoo Jasun tuntevan hänet ja tottelevan häntä. Hän on myös kertonut henkilökunnalle Jasusta ja että kaverit ovat nähneet hänet tämän kanssa. Haastattelun jälkeen hän kertoi sen olevan hienoa, kun kaverit tulivat hänen ja Jasun luokse.
- Ainosta huokui iloisuus kun hän sai kertoa Jasusta. Hänet tuntien Jasun läsnäolo aktivoi hänen tekemisiään ja mielialaansa. Esim. kommentti siivoamisesta ja se kuinka innoissaan ja iloisena hän kertoi Jasusta.

Ohjaajan havainto: Aino on jatkanut aamujumpassa vetäjän roolissa olemista ohjaajan kanssa lähes päivittäin. (Hän aloitti jumppien vetämisen fysioterapiakokeilun jälkeen.) Hän on myös kertonut usein vievänsä Jasua (tai toisen ohjaajan koiraa) iltaisin ulos lenkille.

Ainon äidin kommentti: Aino on ollut todella iloinen teidän tapaamisistanne ja on siitä meille kertonut jokaisen kerran jälkeen. Jasusta on paljon puhunut ja kertonut mitä olette touhunneet. Kuvatkin kertovat tosi paljon siitä miten Aino on Jasusta nauttinut. Aino olisi varmaankin iloinen, jos tapaamiset jatkuisivat mahdollisuuksien mukaan. Onhan se mukavaa vaihtelua näihin arjen rutiineihin!”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Eläinavusteinen erityispedagogiikka

Opinnäytetyöni taustalla oli ajatus erityispedagogiikan sekä eläinavusteiseen työskentelyyn yhdistämisestä ja molempiin aiheisiin paremmin perehdyttyäni ja käytännössä sitä toteuttaneena olen havainnut, että nämä kaksi aluetta voidaan yhdistää. Kuten erityispedagogiikassa yleisestikin, myös eläintä apuna käytettäessä on vain keksittävä erilaisia keinoja ja toiminnan rakenteita yksilön tarpeita vastaaviksi. Eläinavusteinen työskentely on yksi menetelmä ja on asiakaskohtaisesti pohdittava voiko sitä hyödyntää ja haluaako asiakas toimia eläimen kanssa. Eläinavusteinen työskentely ei sovi kaikille, syy voi olla terveydellinen (kuten allergia) tai asiakas ei halua tai pelkää toimia eläimen kanssa. On myös mietittävä, mikä eläin olisi tilanteeseen paras vaihtoehto. Koira tai kissa on usein luonnollisin (ja helpoin) valinta, mutta joillekin saattaisi sopia paremmin esim. ”leasingkanojen” hoito.

Eläinavusteista työskentelyä voi hyödyntää erityispedagogisissa tavoitteissa, kuten esim. yksilöllisessä kehittämisessä, omaehtoisen toiminnan laajentamisessa, yhteisössä ja ympäristössä tarvittavien arkipäiväisten taitojen harjoittelussa sekä vuorovaikutustaitojen opettelussa. Joskus pelkkä eläimen läsnäolo riittää, mutta eläimestä riippuen sen kanssa toimiminen ja siitä huolehtiminen tuo merkityksellisiä oppimiskokemuksia ja vahvistavan vaikutuksen asiakkaan itsetuntoon. Eläin jo itsessään tuo mukanaan positiivisia vaikutuksia, esim. koiran läsnäolo muuttaa ilmapiiriä rennommaksi, helpottaa vuorovaikutusta (myös sanatonta), tuo tasaveroisuutta, purkaa ihmisten rooleja, tuo iloa ja elämyksiä sekä eläimen koskettaminen lisää turvallisuuden ja välittämisen tunnetta. Näitä positiivisia vaikutuksia kannattaa hyödyntää myös erityispedagogisessa työskentelyssä.

Ammatillinen eläinavusteinen erityispedagogiikka vaatii työntekijältä tavoitteellista ja suunnitelmallista työskentelyä ja asiakkaan edistymistä on hyvä seurata dokumentoimalla prosessia. Eläinavusteista erityispedagogiikkaa voi mielestäni toteuttaa eläinavusteiseen työskentelyyn perehtyneet ammattilaiset, jotka tukevat erityistarpeita omaavien henkilöiden kasvatusta, oppimista sekä koulutusta. Eläinavusteisen erityispedagogiikan ei tarvitse olla terapiaa, vaikka toiminta olisikin terapeuttista ja tavoitteellista. Terapiäkäsité rajaa liian monta ammattilaistahoa pois, kuten esim. sosionomit. Myös sosionomien ammattitaito riittää tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen toimintaan, vaikka he

eivät ole terapeutteja. Eläinavusteisen terapian tasolle ja eläinavusteisen toiminnan ja terapian välille mahtuu paljon.

Eläinavusteisen erityispedagogiikkaa voi toteuttaa asiakkaan kotona, päiväkodeissa, kouluissa sekä erityisryhmien toimintakeskuksissa. Kaikissa ympäristöissä, missä se on asiakkaan kannalta luonnollista ja tarpeellista sekä mahdollista toteuttaa. Toteutustavoissa voi käyttää luovuutta, esim. aikuisen kehitysvammaisen itsenäistymistä voi opetella koiran kanssa harjoittelemalla päivittäisiä rutiineja (hygienian hoitoa, ruokailua, liikuntaa, siivoamista), asioiden hoitoa (kaupassa käymistä, postin viemistä yms.) sekä vuorovaikutustaitoja. Käytännössä edellä mainittuja asioita voi toteuttaa esim. siten, että asiat opetellaan koiran kanssa konkreettisesti: huolehditaan koiran puhtaudesta ja siisteystä, ulkoilutetaan sitä, jotta se pääsee asioilleen ja liikkumaan, annetaan ruokaa säännöllisesti, siivotaan sen lelut ja tavarat paikoilleen sekä huolehditaan, että peti on puhdas. Koiran kanssa voi käydä kaupassa ostamassa sille ruokaa ja tarvikkeita ja postilaatikkoon viedä tärkeitä posteja. Vuorovaikutustaitoja voi opetella pohtimalla asiakkaan kanssa, miten koiran kanssa kannattaa toimia, miten se ymmärtää ja viestii ihmisille ja miten ihmisten kannattaa viestiä sille. Koiran avulla voi oppia mielekkäästi paljon hyödyllisiä taitoja, joita tarvitsee omassa elämässään ja yhteisössään.

Toiminnalliset osuudet

Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus oli laaja, sillä pystyin myös omalla työpaikallani jatkamaan toteutusta. Toiminta kotona ja toimintakeskuksessa oli erilaista, sillä kotona pystyi yksilölliseen työskentelyyn ja tavoitteisiin heidän omassa ympäristössään, kun toimintakeskuksessa piti ottaa koko ryhmä huomioon ja suunnitella tavoitteet sen mukaisesti.

Tutkimukseen osallistuneiden asiakkaiden kodeissa tavoitteina oli luoda merkityksellisiä kokemuksia, joiden avulla he voivat oppia myös itsestään ja ympäristöstään, vahvistaa itsetuntoa, oman elämän hallintaa ja kuulumista osaksi yhteisöön ja ympäristöön, voimauttaa vastuutehtävien avulla sekä tuoda iloa ja hyvinvointia heidän elämäänsä. Yksilöllisiä tavoitteita oli Ainon kohdalla keskittyminen yhteen asiaan kerrallaan ja Jonilla huomattavan arkuuden yli pääseminen koiran kanssa toimiessa.

Kotona tehtävät aktiviteetit toivat positiivisia tuloksia, vaikka kaikkiin tavoitteisiin ei täysin päästykään. Koira toi selvästi iloa ja hyvinvointia asiakkaiden arkeen, mikä näkyi

iloisuutena ja aktiivisuuden lisääntymisenä. Koiran kanssa tehtävät asiat olivat asiakkaille merkityksellisiä, he oppivat uusia asioita ja saivat vaikuttaa jokaisen kerran kulkuun, joten toiminnasta tuli heidän näköistään. Koirasta huolehtiminen vahvisti itsetuntoa ja myös oman elämän hallintaa. Molemmat oppivat koiranhoidosta perusasioita ja pystyivät pohtimaan myös omaa avuntarvettaan, vaikka eivät sitä täysin hahmottaneet. Ulkoilu oli voimauttavinta, sillä silloin asiakkaat hallitsivat itse koiraa pitämällä taluttimesta kiinni ja ohjaamalla sitä. Ulkoillessa tapasimme myös ihmisiä ja selvä ylpeys näkyi asiakkaiden kasvoilla ja olemuksessa. Pelatessamme pelejä molemmat huomioivat minut pelivuorossa ja Aino auttoi myös Jasua, sillä halusi sen osallistuvan peliin. Joni keskittyi mieluummin koiraan kuin peliin. Keskustelut toivat esille asiakkaiden erilaisia tunteita, toiveita ja heille tärkeitä asioita. Koiran koskettaminen ja läheisyys loi turvallisuuden tunnetta, rentoa ilmapiiriä ja hyvää oloa. Spastisuus väheni koiran ollessa vieressä rentoutumisen aikana.

Ainon keskittymiskyvyn harjoittelu toi vasta viimeisillä kerroilla parempia tuloksia. Useilla kerroilla ja tekemisestä riippuen häntä sai muistutella keskittymään meneillään olevaan asiaan. Mitä mieleisempää tekeminen oli, sitä paremmin hän keskittyi. (Ellei hänen innostuksensa kääntynyt riehakkuudeksi.) Ulkoilu ja pelaaminen olivat hänelle mieluisimpia asioita, ja niiden aikana keskittyminen pitkäjänteisintä.

Joni uskalsi kertojen edetessä paremmin toimia Jasun kanssa, hän ei enää jännittänyt niin paljoa ja oli aina valmis kaikkeen. Jasun koskettaminen ja läheisyys selvästi rauhoitti häntä, sillä hänestä tuli niinä hetkinä rentoutuneempi. Hän myös tottui paremmin koiran liikkeisiin ja myös makupalan antaminen helpottui.

Molemmat kokivat Jasun tärkeäksi ja kertoivat Jasun vierailuista hoitohenkilökunnalle kotona, ohjaajille toimintakeskuksessa sekä vanhemmilleen. Etenkin Joni piti Jasua kaverina, joka tietää hänestä asioita ja josta hän huolehtii.

Toimintakeskuksessa toteutuksessa oli mukana muitakin ryhmäläisiä, joten toiminnan luonne muuttui, Aino ja Joni eivät olleet enää vain yksin koiran kanssa, vaan koiran ja ohjauksen huomio jakautui myös muille. Yksilöä ajatellen henkilökohtaiset ajat koiran kanssa olivat tuloksellisempia kuin ryhmässä. Ryhmätoimintaa ajatellen koira toi paljon lisää ryhmään. Toimintakeskuksessa ei (ainakaan tällä hetkellä) ole mahdollisuutta yksilöohjaukseen, mutta ryhmässä pyritään toimimaan ottaen huomioon yksilölliset tarpeet.

Eläinryhmän kolme eri osiota: ulkoilu, keskustelut ja pelit toteutuivat hienosti ja koiran mukanaolon merkitys oli selvästi havaittavissa. Ilman koiraakin ryhmät toimivat hyvin, mutta koiran osallistuessa jokaiseen ryhmään tuli lisää aktiivisuutta ja iloa. Esim. ulkoilusta tuli merkityksellisempää koiran kanssa, ulkoilulle tulee selkeä tarkoitus. Keskusteluryhmää koiran läsnäolo elävöitti, kun sai välillä rapsutella ja seurata koiran liikkeitä. Itse suunniteltu peli, oli kaikkien mielestä hauskaa ja jo suunnitteluvaiheessa joudumme pohtimaan minkälaiseen peliin koira voi osallistua. Koiran "pelaaminen" nauratti ja kaikki olivat mielenkiinnolla mukana toisensa huomioiden, koira oli yksi ryhmän jäsen. Kaiken kaikkiaan ryhmissä oli yhteisöllisyyden tuntua ja kaikki noudattivat yhteisiä pelisääntöjä.

Erityispedagogisesta näkökulmasta yksilöohjauksessa on helpompi huomioida henkilökohtaisia tavoitteita ja päästä lähemmäksi ihmistä, mutta ryhmässä oleminen ja yhdessä tekeminen tuo luontevasti mukaan myös monia muita elämässä tarvittavia taitoja. Yhteistyön merkitys, yhteisöllisyys sekä toisten huomioon ottaminen korostuvat ryhmätoiminnassa. Jokaisella on ryhmässä oma asemansa, mutta kukaan ei ole ylitse muiden. Kaikkien panos on tärkeä, kaikki huomioidaan ja kaikkia arvostetaan sekä kohdellaan tasaveroisina.

Fysioterapia on yksi tärkeä osa molempien asiakkaiden elämää, sillä heidän toimintakykynsä ja siten myös omatoimisuutensa vaativat säännöllistä fysioterapiaa. Koiran läsnäolo vaikutti myös tähän osa-alueeseen positiivisesti. Jasun läsnäolo sai Ainon rauhoittumaan ”kiukuttelukohtauksesta” huomattavasti nopeammin kuin tavallisesti ja fysioterapeutin mukaan tehdyt liiketoimintaharjoitukset menivät normaalia paremmin. Aino oli rennompi kuin yleensä. Myös Joni oli fysioterapiassa tavallista rennompi, kun Jasu oli mukana ja hänen fysioterapeuttinsa mukaan positiivinen euforia vaikutti liikehoitoihinkin myönteisesti.

Kokonaisuudessaan koira toi molempien elämään iloa ja elämyksellisiä kokemuksia. Jasusta tuli heille kaveri, jonka he aina innoissaan ottivat vastaan. Jasun avulla monesta tekemisestä tuli mielekkäämpää ja niihin sai enemmän sisältöä ja merkitystä. Jasu kohdasi heidät aina tasaveroisina ja aidosti ja sen kanssa toimi sanatonkin vuorovaikutus. Jasun hoitaminen toi molemmille asiakkaalle vastuuta, mikä kohensi itsetuntoa ja osallisuutta. He saivat kokea itsensä tärkeinä, toisesta elävästä olennosta huolehtijoina. Koen vahvasti, että Jasu rikastutti molempien elämää

Haasteet

Aluksi oli haastavaa löytää sosionomille sopiva viitekehys eläinavusteisessa työskentelyssä kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa. Eläinavusteista terapiaa ei voi toteuttaa kuin terapeutit ja eläinavusteinen toiminta nähdään vapaamuotoisena (ja usein vapaaehtoisten toteuttamana) eläinten vierailuina erilaisissa yksiköissä. Halusin toteuttaa ammatillista toimintaa hyväksikäyttäen sosionomiopintojani, aiempaa työkokemustani kehitysvammaisten henkilöiden ohjaajana sekä koulutustaustani (lähihoitaja ja kehitysvamma-alan at). Lopulta päädyin erityispedagogiikkaan, sillä erityisaikuiskasvatus on nousemassa enemmän esille ja eläimen käyttö siinä apuna olisi mielestäni hyödyllinen ja mielekäs työskentelymenetelmä.

Haastavinta toiminnallisten osuuksien toteuttamisessa oli toimia samaan aikaan ohjaajana ja havainnoitsijana. Piti keskittyä samaan aikaan asiakkaaseen, koiraan, ohjaamiseen sekä havainnointiin. Havainnoinnin tueksi kuvasin tilanteet ja kirjoitin heti toiminnan jälkeen muistiinpanot vihkoon. Toimintakeskuksessa oli huomattavasti helpompaa, kun mukana oli toinen havainnoitsija ja kuvaaja.

Haastavaa oli myös se, ettei tutkimukseen osallistuneilta asiakkailta pystynyt saamaan laajaa sanallista palautetta, joten havainnoilla oli suuri merkitys. Jokaisella kerralla kyselin heidän ajatuksiaan ja tunteuksiaan, mutta molemmat kykenivät ilmaisemaan yksittäisiä sanoja ja irrallisia lauseita. Jouduin todella paljon tukeutumaan käytöksen ja toiminnan havainnointiin, mutta siihen olin alun perin varautunut, sillä tunsin asiakkaat etukäteen.

Kehitettävää

Eläinavusteisen erityispedagogiikan toteuttaminen aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa vaatisi ensinnäkin enemmän huomiota erityisaikuiskasvatukselle. Erityisaikuiskasvatus on Suomessa vielä hyvin vähäistä. Erityisaikuiskasvatuksen vakiintuessa voitaisiin luoda sille myös eläinavusteisia työmenetelmiä. Koulutuksissakin pitäisi enemmän tuoda esille erityisaikuiskasvatusta niille henkilöille, jotka päivittäin työskentelevät aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa. Eläinavusteisen työskentelyn koulutuksia on Suomessa jonkin verran, mutta tällä hetkellä ne ovat vielä melko kalliita.

Omaan eläinavusteiseen työskentelyyni haluaisin lisää menetelmiä ja ideoita ja jos joskus olisi mahdollista, haluaisin kokeilla työskentelyä myös muun eläimen kuin koiran kanssa.

Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Tutkimukseen osallistuvilta olen kysynyt lupaa tutkimukseen: asiakkailta itseltään, heidän lähiomaisiltaan sekä Tampereen kaupungin aikuisten sosiaalipalveluiden johtajalta. Muutin asiakkaiden nimet, mutta heidän kuvansa näkyvät opinnäytetyön videokooosteessa, jonka esitän työn esitystilaisuudessa. Molemmilta asiakkailta on siihen lupa. Työssä esiintyvien ammattilaisten nimet ovat oikeita ja niiden käyttöön sain luvan.

Kaikilla toiminnallisilla kerroilla kunnioitin asiakkaan/asiakkaiden itsemääräämisoikeutta ja heidän mielipiteitään. He saivat aina vaikuttaa, mitä toiminnallisissa osuuksissa tapahtui ja kieltäytyä halutessaan.

Lähdemerkinnöissä olen pyrkinyt olemaan erittäin tarkka ja muuttamaan lähteistä otetun tekstin, eikä työssäni ole suoria lainauksia muuten kuin lainausmerkeissä. Olen rajannut lähdekirjallisuuden vuodesta 2000 ylöspäin.

Havainnoinnissa olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman puolueeton ja huomioimaan sekä positiiviset, että negatiiviset seikat. Ulkopuolinen havainnoitsija olisi lisännyt työn luotettavuutta kodeissa tapahtuvassa toiminnassa, mutta käytännössä sen järjestäminen olisi ollut todella hankalaa. Tämän takia kirjoitin itselleni tarkat muistiinpanot ja nojasin myös kuva- ja videomateriaaliin. Luotettavuutta hain myös ulkopuolisella havainnoijalla toimintakeskuksessa sekä toimintakeskuksen ohjaajan toteuttamalla asiakashaastattelulla.

Opinnäytetyön hyödynnettävyys

Tutkimustani voisi hyödyntää alueilla, missä toimitaan kehitysvammaisten henkilöiden kanssa. Toivoisin opinnäytetyöni innostavan kehitysvamma-alan ammattilaisia pohtimaan tätä mahdollisuutta työssään sekä työnantajatahoja mahdollistamaan tämän kaltaisia uusia työskentelytapoja yksiköissään.

Myös tulevat ja valmistuvat sosiaali- ja terveysalan opiskelijat voivat saada opinnäyte-työni kautta ideoita ja ajatuksia tulevalle uralleen. Eläinavusteinen työskentely on vielä hyvin vähäistä Suomessa ja uskoisin sillä olevan enemmän jalansijaa tulevaisuudessa.

Tulevaisuudessa aion jatkaa ”eläinryhmääni” toimintakeskuksessa niin kauan kuin siihen on mahdollisuus. Haaveenani on myös kouluttautua lisää eläinavusteisen työskente-lyn saralla. Haluaisin joskus tulevaisuudessa sisällyttää eläinavusteisuuden kokonaisval-taisemmin työhöni, esim. perustamalla oman toiminimen.

LÄHTEET

Alfa Partners Academy. Ratkaisukeskeinen eläinavusteinen terapia- ja valmentajakoulu-
tus. Luettu 4.4.2015. <http://www.alfapartners.net/9>

Altschiller D. 2011. Animal-assisted therapy. Health & medical issues today. Santa
Barbara, California : ABC-Clio LLC

Dawn M. 2011. The Power of Wagging Tails. A Doctor's Guide to Dog Therapy and
Healing. New York: Demos Medical Publishing

Fine A. 2010. Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical foundations and
guidelines for practice. USA: Academic Press, Elsevier

Ikäheimo K. 2013. Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki:
Yliopistopaino

Itä-Suomen yliopisto. Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate. Luettu 15.3.2015.
<http://www2.uef.fi/fi/aducate/keskeisimmat-kasitteet>

Kananen J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen
opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy

Kela. Vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus. Luettu 3.4.2015.
http://www.kela.fi/vaikeavammaisten-laakinnallinen-kuntoutus_avoterapiat

Kennelliitto. Kaverikoirat. Luettu 20.3.2015. <http://www.kennelliitto.fi/kaverikoirat>

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry. Kasvatus-kuntoutuskoirakoksi. Luettu 5.4.2015.
<http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/jaseneksi/kasvatus-kuntoutuskoirakoksi/>

Ladonlahti T. & Pirttimaa R. 2012. Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Vantaa:
Hansaprint Oy

Merope P. 2008. Animal-assisted interventions for individuals with Autism. London:
Jessica Kingsley Publishers

Moberg S, Hautamäki J, Kivirauma J, Lahtinen U, Savolainen H & Vehmas S. 2010. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy

Salovuori T. 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Mediapinta

Suomen Karva-Kaverit ry. Luettu 20.3.2015. <http://www.suomenkarvakaverit.fi/ohjeet-testiin-saapuville>

Tampereen kaupunki. Asumispalvelut. Luettu 7.2.2015.
<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/vammaispalvelut/kehitysvammaiset/asuminen.html>

Tampereen kaupunki. Työ- ja päivätoiminta. Luettu 7.2.2015.
<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/vammaispalvelut/kehitysvammaiset/toiminta.html>

Valta L. 2014 Yle uutiset. Eläinterapiaa hyödynnetään liian vähän. Luettu 27.3.2015.
http://yle.fi/uutiset/elainterapiaa_hyodynnetaan_liian_vahan/7149748

Vehmas S. 2005. Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Tampere: Tammer-Paino